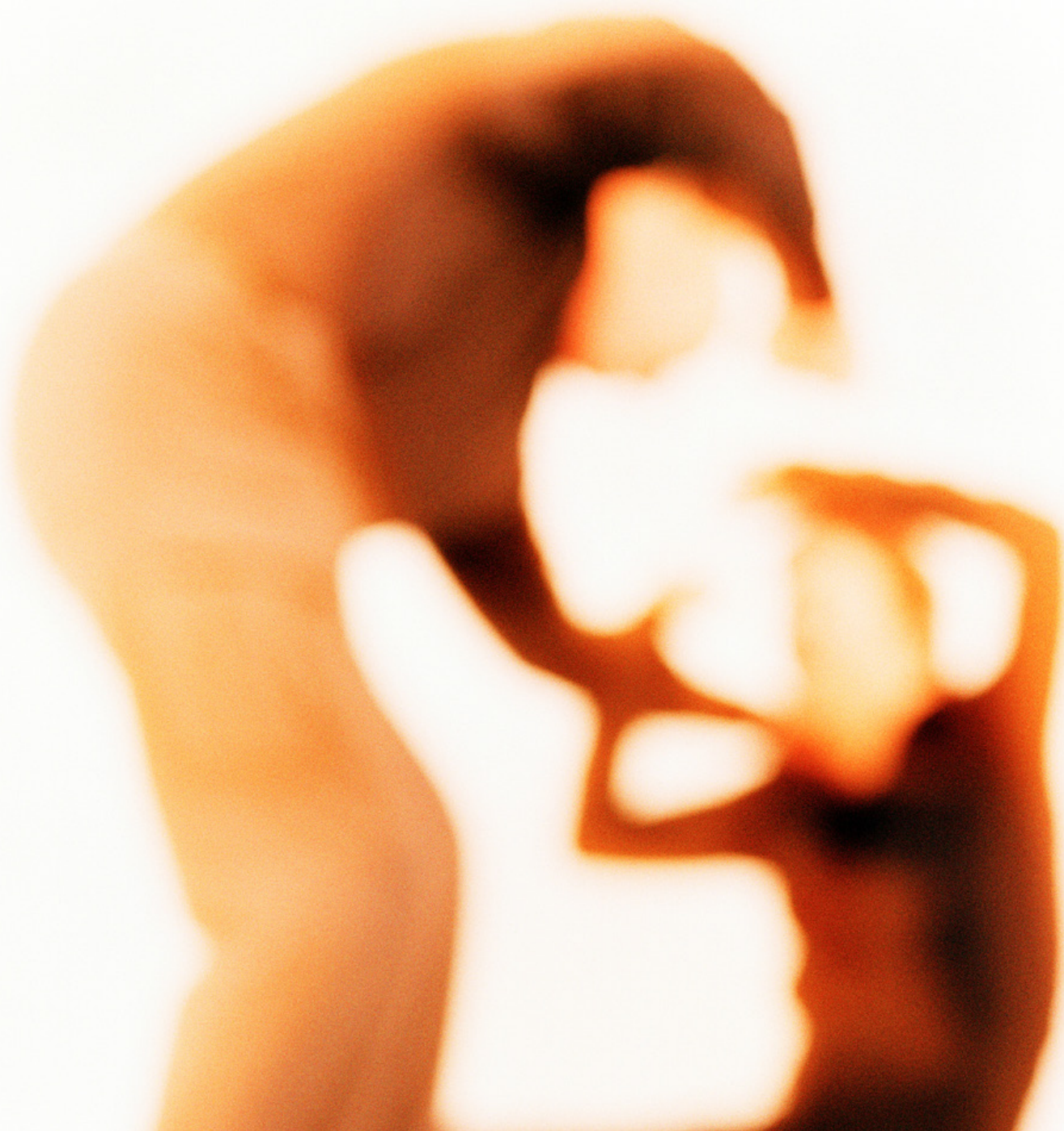

Kartläggning:

Våld i nära relationer

- i Jämtlands län

Sammanfattning

Kartläggningen syftar till att ge en regional bild för Jämtlands län avseende omfattningen av våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck bland både vuxna och barn samt vilket stöd och hjälp de kan få. De verksamheter som ger stöd har även angett förbättringsområden inom respektive verksamhet.

De vuxna som under mars 2019 besökte socialtjänsten i sju av åtta kommuner i Jämtlands län fick svara på frågor om sin våldsutsatthet, enligt FREDA-kortfrågor. Av de som svarande, $n = 337$, så hade 52 % varit utsatta för fysiskt våld, 45 % för psykiskt våld och 20 % för sexuellt våld någon gång i livet. En stor del av de som angav vem som utsatt dem svarade att det var någon som rapportskrivaren bedömer bör betraktas som en person i nära relation till den utsatte. De som hade barn under 18 år fick även svara på huruvida de bevittnat samt själva blivit utsatta för våld. Det var 16 personer som svarade att deras barn bevittnat våld vid enstaka tillfällen och 12 personer som angav att det skett vid upprepade tillfällen. Elva personer svarade att deras barn själva blivit utsatta vid enstaka tillfällen och sex personer angav att det skett upprepade gånger.

Antalet barn som har aktualiserats hos socialtjänsten med anledning av att de bevittnat/själv varit utsatt för våld i en nära relation har ökat från år 2017 till 2018 i tre av fyra kommuner i länet. I polisområdet Jämtland gjordes 147 polisanmälningar under 2018 för brotten; grov fridskränkning (under 18 år), misshandel inomhus (bekant under 15 år), våldtäkt inklusive grov (inomhus) och sexuellt utnyttjande och övergrepp. Polisen ser en ökning av brott mot barn och för sexualbrott med målsäganden under 18 år. Av det totala antalet flickor och pojkar som under 2018 utsattes för våldtäkt inklusive grov (inomhus) och sexuellt utnyttjande och övergrepp var 87 % flickor och 13 % pojkar.

Centrum mot våld och Kvinnojouren i Jämtland möter många våldsutsatta personer varje år. De som påbörjat insatser hos Centrum mot våld under 2018 var till 93 % kvinnor och till Kvinnojouren sökte sig minst 248 enskilda kvinnor år 2018.

Kartläggningen kan inte beskriva omfattningen av hedersrelaterat våld och förtryck i Jämtlands län med hjälp av siffror. I den enkät som verksamheterna har besvarat så har de uppskattat hur vanligt det är att de möter personer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck. Kommunernas socialtjänst möter årligen ett antal personer utsatta för hedersrelaterat våld och polisen bedömer att antalet anmälningar med hedersrelaterat våld och förtryck ökar.

Socialtjänsterna i respektive kommun samt den länsfinansierade enheten Centrum mot våld, Region Jämtland Härjedalen och Kvinnojouren har i kartläggningen beskrivit det stöd och hjälp de erbjuder våldsutsatta barn och vuxna. Verksamheterna ser ett antal områden de vill förbättra så att det stöd och hjälp de ger når alla våldsutsatta oavsett livssituation och boendeort. En av de saker som verksamheterna vill förbättra är samverkan mellan olika verksamheter. Ett av förslagen framåt är att fortsätta arbetet med att förbättra den operativa samverkan mellan verksamheter avseende enskilda personers behov av skydd och stöd.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	3
Ordlista	6
1.Förord	7
2.Inledning	8
2.1 Definitioner av våld	8
2.1.1 Våld i nära relation	8
2.1.2 Våld mot barn	8
2.1.3 Hedersrelaterat våld och förtryck	8
2.2 Våldets olika former	9
2.3 Våldets konsekvenser för hälsan	9
2.4 Särskild utsatthet	10
2.5 Hur mycket kostar våldet i Jämtlands län	10
2.6 Ansvar för arbetet mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck	12
2.6.1 Socialtjänsten	12
2.6.2 Hälso-och sjukvården	13
2.6.3 Polisen	14
2.6.4 Åklagaren	14
2.6.5 Kvinnojouren- en fristad i ingenmansland	14
2.7 Tillsammans mot våld- Jämtlands län	15
2.8 Syfte	15
3. Metod för kartläggningen	16
3.1 Design	16
3.2 Avgränsningar	16
3.3 Material	16
3.4 Procedur	17
3.5 Datainsamling	18
3.6 Dataanalys	18
3.7 Metoddiskussion	19
3.8 Etiska överväganden	20
4.Resultat	21
4.1 Förekomst av våld i nära relation i Jämtlands län	21
4.1.1 Vuxna våldsutsatta	21
4.1.2 Barn som bevittnat/varit utsatt för våld	25
4.1.3 Hedersrelaterat våld och förtryck bland vuxna och barn	29
4.2 Stöd och hjälp till dem som utsätts för våld i nära relation i Jämtlands län	32
4.3 Hur ser verksamheterna på sina resurser och utmaningar	36
5.Diskussion	39
6.Referenser	46
Bilagor	

Ordlista

Våld i nära relation - I Socialtjänstlagen (SoL, 2001:453) 5 kap 11 regleras socialtjänstens ansvar för brottsoffer. Socialstyrelsen (2016) skriver att med våld eller andra övergrepp av närstående avses i lagtexten systematisk misshandel och andra övergrepp, tex det som omfattas av brottsbalkens bestämmelser om kvinnofridsbrott. Socialstyrelsen anger att våld kan ta sig många uttryck, från grovt våld till sexuella övergrepp till handlingar som enligt lagstiftningen inte är brottsliga. Närstående är någon som den våldsutsatta bedöms ha en nära och förtroendefull relation till. Begreppet närstående är könsneutralt.

Könsrelaterat våld - "Varje könsrelaterad våldshandling som resulterar i fysisk, sexuell eller psykisk skada eller lidande för kvinnor, samt hot om sådana handlingar, tvång eller godtyckligt frihetsberövande, vare sig det sker i det offentliga eller privata livet." ur FN:s deklaration om avskaffande av allt våld mot kvinnor (1993)

Grov kvinnofridskränkning - är en underkategori till brottet grov fridskränkning. Bestämmelsen fokuserar på upprepade kränkningar i form av vålds- frids- eller sexualbrott som en man begår mot en kvinna i en nära relation. De handlingar som avses är exempelvis misshandel, olaga hot, olaga tvång, sexuellt eller annat ofredande, sexuellt utnyttjande, skadegörelsebrott och överträdelse av kontaktförbud. Lagen är utformad för att underlätta åtal av gärningsmän som upprepat kränkt en närstående kvinna (Nationellt centrum för kvinnofrid, 2019).

Skyddat boende - saknas juridisk definition. Socialstyrelsen har i kommittédirektivet *Ett stärkt barnrättsrättsperspektiv för barn i skyddat boende* (2016:99) språkligt definierat skyddat boende som "boendeinrättning som tillhandahåller platser för heldygnsvistelse avsedda för personer som behöver insatser i form av skydd mot hot, våld eller andra övergrepp tillsammans med andra relevanta insatser"

1. Förord

Hösten 2018 gavs utvecklingsledare Kvinnofridssatsningen i uppdrag av länets chefer inom individ- och familjeomsorgen (Socialtjänsten) att genomföra en kartläggning kring omfattning av våldsutsatta vuxna och barn samt en beskrivning av vilka insatser som finns i Jämtlands län. Både våld i nära relation samt hedersrelaterat våld och förtryck skulle ingå. Att med regelbundenhet analysera hur utbudet av insatser och andra sociala tjänster som erbjuds till våldsutsatta vuxna och barn svarar mot behovet är en skyldighet för socialtjänsten enligt Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer (SOSFS 2014:4) 7 §. Ledningsgruppen för myndighetssamverkan ger vid november sammanträdet 2018 sitt stöd till att inhämta uppgifter från medverkande verksamheter. Ledningsgruppen kan se ett värde av en kartläggning där uppgifter från de medverkande verksamheterna sammanställs och kan användas som en utgångspunkt för fortsatta diskussioner kring utveckling av stöd och hjälp till de utsatta.

Kartläggningen har genomförts av Liselott Åsberg inom ramen för Kvinnofridssatsningen som samordnas och drivs av SKL. Kartläggningen har skett med stöd av FOU Jämt.

Rapportskrivaren vill rikta ett stort tack till alla de som bidragit med värdefull fakta till kartläggningen, till länets chefer inom individ och familjeomsorgen för deras mod och engagemang och inte minst till länets handläggare inom socialtjänsten som gjort fokusmånaden möjlig att genomföra.

Östersund i juni 2019

Liselott Åsberg

2. Inledning

2.1 Definitioner av våld

Hur våld definieras kan skilja sig åt i både forskning och praktik. Kartläggningen utgår ifrån socialnämndens ansvar enligt Socialtjänstlagen (SoL, 2001:453) 5 kap 11 § vilken omfattar det våld eller andra övergrepp av närstående som innefattar systematisk misshandel och andra övergrepp, t.ex. det som omfattas av brottsbalkens bestämmelser om kvinnofridsbrott (Socialstyrelsen, 2016).

2.1.1 Våld i nära relation

Nationellt centrum för Kvinnofrid, NCK (2019a) anger att våld i nära relation kännetecknas av att den utsatta har en nära relation till förövaren. De känslomässiga banden mellan dem är ofta starka och är något som försvårar möjligheten att göra motstånd och att bryta upp. Våldet är svårt att upptäcka, till stor del beroende på att det sker inom hemmets fyra väggar.

Begreppet våld i nära relationer innefattar alla typer av våld mellan närstående. Det handlar både om heterosexuella och samkönade relationer samt mellan syskon och inom andra familje- och släktrelationer.

Den vanligaste formen av våld i nära relation är en man som utövar våld mot en kvinna som han har eller har haft ett förhållande med (Nationellt centrum för kvinnofrid, 2019a). Våld i en nära relation är oftast inte en engångsföreteelse utan i synnerhet kvinnor utsätts för återkommande hot och våld (Brottsförebyggande rådet, 2014). Våld mot kvinnor tenderar att trappas upp och bli grövre allt eftersom (Brottsförebyggande rådet, 2009).

Män utövar våld mot kvinnor; i nära relationer, i det offentliga rummet genom exempelvis sexuella trakasserier och våldtäkter samt i krig och konflikter. En betydande del av det våld som män utövar mot kvinnor sker i nära relationer (Nationellt centrum för kvinnofrid, 2019c).

2.1.2 Våld mot barn

I Statens offentliga utredning *Barnmisshandel- att förebygga och åtgärda* (SOU 2001:72) definieras barnmisshandel "när en vuxen person utsätter ett barn för fysiskt eller psykiskt våld, sexuella övergrepp, kränkningar eller försummar att tillgodose barnets grundläggande behov".

Definitionen utgår från barnet, skiljer inte mellan avsiktliga och oavsiktliga handlingar, skiljer inte mellan aktiv och passiv försummelse, uttrycker en situation där en vuxen inte uppfyller sitt ansvar mot barnet, tydliggör kränkningens och försummelsens skadliga inverkan på barn (SOU, 2001:72).

Att ett barn tvingas bevittna våld i sin närmiljö eller leva i en miljö där våld och hot om våld förekommer ofta kan göra att barnet far psykiskt illa. I utredningen framhålls att dessa erfarenheter av våld är att betrakta som psykisk misshandel (SOU, 2001:72).

2.1.3 Hedersrelaterat våld och förtryck

Hedersrelaterat våld och förtryck kan ses som en form av mäns våld mot kvinnor. Några kännetecken kan dock sägas vara utmärkande för det hedersrelaterade våldet och förtrycket. Därför är det relevant att i vissa sammanhang skilja hedersrelaterat våld från annat våld mot kvinnor och våld i nära relation (Nationellt centrum för kvinnofrid, 2019c).

I Regeringens skrivelse *Handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer* (Skr. 2007/08:39) definieras hedersrelaterat våld och förtryck

som att det har sin grund i kulturella föreställningar om kön, makt och sexualitet. På det sättet liknar det mäns våld mot kvinnor i nära relationer i stort. I hederstänkandet står dock föreställningar om oskuld och kyskhets i fokus. Familjens rykte och anseende anses hänga ihop med hur flickor och kvinnor beter sig eller påstås bete sig. Kontrollen kan sträcka sig från begränsningar i vardagen till hot och våld, ibland även dödligt våld. Regeringen tar också upp att även pojkar samt homosexuella, bisexuella och personer med könsöverskridande identitet och uttryck kan drabbas.

Nationellt centrum för kvinnofrid beskriver i "Hedersrelaterat våld och förtryck" (2019b) hur det hedersrelaterade våldet kännetecknas av att det utövas av ett kollektiv till skillnad från våld i en nära relation vilket utövas av en enskild individ. Kollektivet kan bestå av familjemedlemmar, släktingar eller andra medlemmar av gemenskapen. Om en individ i en viss gemenskap öppet utmanar eller bryter mot gemenskapens normer så riskerar personen att straffas för att gemenskapens heder ska återupprättas.

Tvångsäktenskap och könsstympning är specifika företeelser som har sin grund i bl.a. föreställningen om att mäns och familjers heder är avhängiga kvinnors och flickors sexuella beteende (Skr. 2007/08:39).

Forskningen visar på ett samband mellan religiositet och hedersrelaterat våld och förtryck. Dock saknas samband med någon specifik religion. Hedersförtryck förekommer inom många kulturer och religioner (Nationellt centrum för kvinnofrid, 2019b).

2.2 Våldets olika former

Världshälsoorganisationen (WHO) anger att våldet kan vara fysiskt, sexuellt och psykiskt våld samt försummelse. Vidare är det viktigt med en bred definition av våld i nära relationer eftersom det ofta består av en kombination av olika handlingar som syftar till att utöva makt och kontroll över den utsatta. Alla handlingar orsakar inte nödvändigtvis skada eller död men orsakar en stor börda både direkt och på lång sikt (WHO, 2002).

I Socialstyrelsens handbok *Våld- Handbok om socialtjänstens och hälso-och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer* (2016) tilläggs att våldet även kan vara ekonomisk kontroll, materiellt våld, våld mot husdjur samt funktionshinderrelaterat våld.

2.3 Våldets konsekvenser för hälsan

I en befolkningsundersökning gjord av Nationellt centrum för kvinnofrid där 10 000 kvinnor och 10 000 män i åldern 18–74 år, med en svarsfrekvens på 52 % för hela gruppen, ombads svara på frågor om sin våldsutsatthet samt sin hälsa så konstaterade de att det finns en stark koppling mellan våldsutsatthet och fysisk och psykisk ohälsa. Det är betydligt vanligare med depression, självskadebeteende och riskbruk av alkohol bland dem som utsatts för sexuellt våld någon gång i livet jämfört med dem som inte utsatts. Även symtom på posttraumatiskt stressyndrom (PTSD) var flera gånger vanligare i den gruppen. Fysiska symtom kan handla om huvudvärk, återkommande mag- och tarmbesvär, smärtor i nacke och axlar samt yrsel (Nationellt centrum för kvinnofrid, 2014).

I den nationella kartläggningen Våld mot barn (Jernbro & Janson, 2017) intervjuades ca 4700 elever i årskurs 9 och år 2 på gymnasiet. I kartläggningen fann man att;

- Bland de elever som varit utsatta för någon form av barnmisshandel upplevde tre gånger fler sitt allmänna hälsotillstånd som mindre bra eller dåligt jämfört med de elever som inte varit utsatta.
- Elever som blivit utsatta för barnmisshandel rapporterade psykosomatiska symtom i signifikant större utsträckning än elever som inte hade utsatts.
- Det var tre gånger vanligare med självskadebeteende bland de elever som blivit utsatta för barnmisshandel jämfört med dem som inte varit utsatta.

- Det var minst tre gånger så vanligt med suicidtankar bland de elever som varit utsatta för barnmisshandel i jämförelse med dem som inte varit utsatta.
- Drygt 13 procent av de elever som utsatts för barnmisshandel hade försökt att ta sitt liv i jämförelse med knappt två procent bland dem som inte hade utsatts.
- De barn som blivit utsatta i högre omfattning upplevde en större ohälsa.

2.4 Särskild utsatthet

Vissa grupper av kvinnor riskerar en särskild utsatthet. Detta kan gälla yngre och äldre kvinnor, kvinnor med funktionsnedsättning, kvinnor i missbruk eller prostitution, kvinnor med utländsk bakgrund. Följande grupper av personer är särskilt utsatta; hbtq-personer, personer från nationella minoriteter och personer i hederskontext. Personer beskrivs som särskilt sårbara om de utsätts för våld i särskilt hög grad eller om brotten får särskilt allvarliga konsekvenser. Detsamma gäller om personerna som utsätts har svårt att utnyttja samhällets resurser, förändra sin situation eller att berätta om den (Socialstyrelsen, 2016).

I en nationell kartläggning utgiven av Stiftelsen Allmänna Barnhuset så studerades bland annat elevers bakgrundsfaktorer och barns utsatthet för barnmisshandel. Kartläggningen anger att följande grupper av barn är särskilt utsatta;

- Elever placerade i familjehem eller Hem för Vård och Boende (HVB)
- Elever med funktionsnedsättning
- Elever som inte identifierar sig som varken pojke eller flicka
- Elever vars föräldrar är oense om boende och umgänge
- Elever som inte själva får bestämma över sina liv

(Jernbro & Janson, 2017)

2.5 Hur mycket kostar våldet i Jämtlands län

I betänkandet av Nationella samordnaren mot våld i nära relationer (SOU 2014:49) konstateras att våld i nära relation i hög grad är en folkhälsofråga eftersom allvarlig fysisk och psykisk ohälsa är vanlig bland dem som utsatts för våld. Världshälsoorganisationen (WHO) har sedan 2002 klassat mäns våld mot kvinnor som en folkhälsofråga (WHO, 2002). Våld i nära relation medför även omfattande kostnader för samhället.

I Statens offentliga utredning Nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck (SOU, 2015:55) anges att det är svårt att beräkna samhällskostnader för könsrelaterat våld. Uppskattningar av kostnader är alltid konservativa underskattningar, eftersom det ännu saknas tillräckliga statistiska underlag i vissa avseenden, i synnerhet vad gäller långvariga konsekvenser.

I den nationella strategin mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck (SOU 2015:55) så omnämns att Socialstyrelsen år 2006 gjort den mest genomgripande samhällsekonomiska analys som hittills har gjorts inom området i Sverige. Socialstyrelsen uppskattade samhällskostnaderna för våld mot kvinnor i Sverige till mellan 2 695–3 300 miljoner kronor per år i 2006 års penningvärde. Då var bl.a. inte kostnader för långsiktig hälso- och sjukvård, tandvård, psykiatri, läkemedel, barnens skador eller aspekter av smärta och lidande inräknade.

I en annan svensk studie gjord av Berglund, Häger & Steen Carlsson (2011) beräknades kostnaden utifrån tre olika typfall av våldsutsatta kvinnor, i 2008 års kostnadsnivå. Uppskattningen av det svenska samhällets ekonomiska börda uppgick då till minst 2,5 miljarder kronor årligen. I beräkningarna inkluderades enbart kostnader för de våldsutsatta kvinnorna såsom kostnaden för insatser inom hälso- och sjukvården, kommunerna, statliga myndigheter och frivilligorganisationer samt det produktionsbortfall som uppstår för sjuklighet och dödlighet. Kostnader relaterade till exempelvis korttidssjukskrivning, egenvård och socialtjänstens insatser utöver skyddat boende ingick inte. Exkluderades gjorde även kostnader relate-

rade till barnen och kostnader som uppstår för den våldsutövande mannen, såsom rättegångskostnader och kostnader för påföljd samt det produktionsbortfall som kan uppstå för honom.

I SOU 2015:55 redogörs för hur Europeiska jämställdhetsinstitutet (EIGE) har identifierat och beräknat kostnader inom nedanstående sju områden.

- Ekonomiska produktionsförluster (utgör 13 % av kostnaderna)
- Kostnader för hälsa/ohälsa (utgör 6 % av kostnaderna)
- Kostnader relaterade till rättsväsende och rättsprocesser (utgör 14 % av kostnaderna)
- Kostnader för det sociala välfärdssystemet (utgör 4 % av kostnaderna)
- Personliga kostnader för den våld utsatta (utgör 3 % av kostnaderna)
- Kostnader för specialiserade verksamheter och satsningar (skyddade boenden, kvinnojourverksamhet, stödtelefoner med mera) (utgör 1 % av kostnaderna)
- Svårsmätbara kostnader som förlorad livskvalitet eller ökad otrygghet och rädsla. (Utgör 59 % av kostnaderna)

Det är dock svårt att få fram statistik på vissa av dessa områden. I utredningen beskrivs hur EIGE utifrån siffror från Storbritannien uppskattar att kostnaden skulle hamna på i Sverige. Observera att siffrorna baserar sig på 2012 års kostnadsnivå. I Sverige beräknas våld i nära relationer (både män och kvinnor) årligen kosta 21,5 miljarder svenska kronor inräknat förlorad livskvalitet och 11,4 miljarder exklusive förlorad livskvalitet (SOU 2015:55).

Jämtlands invånarantal utgör cirka 1,3% av Sveriges befolkning (SCB:s statistikdatabas 31 december 2018). Nedanstående tabell visar vad kostnaden för respektive kategori skulle vara om man multiplicerar kostnaden för Sverige med 1,3%.

Tabell 2.1 Beräknad årlig samhällskostnad¹ för Jämtlands län

Samhällskostnad per år i miljoner svenska kronor	inklusive förlorad livskvalitet	exklusive
Kostnad av våld i nära relationer mot kvinnor	250	130
Kostnad av våld i nära relationer (inkl män)	280	148
Kostnad av könsrelaterat våld mot kvinnor ²	516	212
Kostnad av könsrelaterat våld (inkl män)	592	248

Av tabell 2.1 framgår att kostnaden för våld i nära relation (inklusive män) i Jämtlands län beräknas vara 280 miljoner inräknat förlorad livskvalitet och 148 miljoner exklusive förlorad livskvalitet. Större delen av kostnaden avser våld i nära relation mot kvinnor. Beloppen baserar sig på 2012 års kostnadsnivå.

Inom ramen för den Nationella strategin har Nationalekonomen Ingvar Nilsson försökt beräkna kostnaden för ett fiktivt ärende med grovt våld. Ärendet handlar om Gunnar 41 år och Margaretha 35 år, och deras barn Hanna 13 år och Pontus 7 år. Gunnar misshandlar Margaretha så svårt att hon efter ett stort antal sparkar och slag mot kropp och huvud medvetlös faller omkull på köksgolvet. Gunnar har utövat våld mot Margaretha under en lång tid. Den totala socioekonomiska³ kostnaden för det som i denna berättelse händer Margaretha, Gunnar och deras två barn uppgår, beroende på scenario, till någonstans mellan 6 och 10 miljoner kronor (SOU 2015:55).

1. Till samhällskostnad räknas kostnaderna för de 7 områden som beskrivs på sida 7.

2. I ordlistan på sidan 2 förklaras begreppen könsrelaterat våld samt våld i nära relationer.

3. Socioekonomiska beräkningar visar vad grupper i utanförskap kostar samhället, på kort sikt och på lång sikt samt hur dessa kostnader fördelar sig mellan olika samhällsaktörer. Det är en modell som utvecklats av nationalekonomerna Ingvar Nilsson och Anders Wadeskog.

2.6 Ansvar för arbetet mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck

I följande del beskrivs varje verksamhets ansvar och/eller funktion översiktligt.

2.6.1 Socialtjänsten

Varje kommun ska enligt SoL, 5 kap. 11 § verka för att den som utsatts för brott och dennes närstående får stöd och hjälp. Samma paragraf anger även att kommunen ska beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation. Barn som utsatts för brott och barn som bevittnat våld ska få stöd och hjälp. Den 1 oktober 2014 trädde nya föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2014:4) om våld i nära relationer i kraft. Föreskriften tydliggör hur kommunernas socialtjänst bör och ska utforma stödet till våldsutsatta vuxna och barn samt till våldsutövare.

I föreskriften SOSFS 2014:4 anges att socialtjänsten *bör* avgöra när och hur personalen ställer frågor om våld. Socialstyrelsen anger inte någon rekommendation till socialtjänsten huruvida socialtjänsten bör ställa frågor på rutin eller på indikation. Däremot rekommenderar Socialstyrelsen att personal bör få fortbildning om våld i nära relation i syfte att bättre kunna upptäcka våldet (Socialstyrelsen, 2016). I Socialstyrelsens kartläggning "Frågor om våld" (2018) konstateras att det vanligaste sättet att fråga om våldsutsatthet och våldsutövande är på indikation, dvs. vid misstanke om att våld förekommit. Arbetet med att synliggöra gruppen äldre samt barns utsatthet, speciellt barn med funktionsnedsättning, behöver stärkas.

Enligt föreskriften (SOSFS 2014:4) ska våldsutsatta vuxna och barn i vissa situationer utredas och risken för ytterligare våld ska bedömas. Vid riskbedömningen bör socialtjänsten använda en standardiserad bedömningsmetod (exempelvis FRED⁴ eller PATRIARK⁵). Med utgångspunkt i behovet av skydd, stöd och hjälp på akut, kort och lång sikt ska socialtjänsten erbjuda insatser till våldsutsatta vuxna och barn i vissa situationer. Föreskriftens allmänna råd till kommunerna är insatser så som; information och råd, stödsamtal, hjälp att ordna stadigvarande boende, stöd i föräldraskap, förmedling av kontakt med frivilligorganisationer och andra aktörer och hjälp vid kontakt med hälso-och sjukvården och andra myndigheter tex Polisen och Skatteverket. Om man är våldsutsatt och ansöker om ekonomiskt bistånd finns allmänna råd till stöd för socialtjänstens handläggning där utsattheten ska tas hänsyn till i bedömningen. Vid behov ska socialtjänsten erbjuda vuxna och barn i vissa situationer hjälp med ett tillfälligt boende som motsvarar den våldsutsattas behov av skydd. Om den våldsutsatta behöver ett skyddat boende bör boendet ha tillräcklig bemanning och tillräckliga skyddsanordningar för att kunna erbjuda skydd mot hot, våld och andra övergrepp.

Skyddat boende har inte någon juridisk definition. Socialstyrelsen har språkligt definierat skyddat boende som "boendeinrättning som tillhandahåller platser för heldygnsvistelse avsedda för personer som behöver insatser i form av skydd mot hot, våld eller andra övergrepp tillsammans med andra relevanta insatser" (Riksdagens Kommittédirektiv 2016:99).

För barn som utsatts för våld och/eller bevittnat våld ska, enligt föreskriften (SOSFS 2014:4), socialtjänsten utan dröjsmål öppna en utredning kring barnets behov av stöd och hjälp. Risken för att utsättas eller bevittna fortsatt våld ska bedömas. Finns behov av akut, kort eller lång sikt ska socialtjänsten erbjuda insatser i form av skydd, råd och stöd, vård och behandling. Barnets föräldrar och andra till barnet närstående bör erbjudas råd och stöd med utgångspunkt i barnets behov. Om barnet följer med till ett skyddat boende bör boendet vara lämpligt för barn utifrån dess ålder och kön. Det bör även finnas personal med kompetens om barns behov.

4. FRED⁴ är standardiserade bedömningsmetoder tänkta att användas i socialtjänstens arbete mot våld i nära relationer och består av tre instrument. FRED⁴ är framtaget av Socialstyrelsen.

5. PATRIARK består av vägledning för bedömning och hantering av risk för hedersrelaterat våld. PATRIARK kan användas inom exempelvis polis, socialtjänst och psykiatri. PATRIARK är inte kvalitetsgranskat av Socialstyrelsen.

Socialtjänst ska samverka både internt och externt. Insatser till en individ ska samordnas så att de inte motverkar varandra. Om insatser ges till flera i en familj ska även de samordnas, med beaktande av behovet av trygghet och säkerhet hos de våldsutsatta. Socialtjänsten har ett övergripande ansvar för samverkan. Har en individ behov av insatser från båda aktörerna, och det finns behov av det och personen samtycker till det, ska en individuell plan upprättas. Offentlighet- och sekretesslagens bestämmelse för respektive verksamhet gäller alltid (Socialstyrelsen, 2016).

2.6.2 Hälso-och sjukvården

Hälso- och sjukvården har en viktig roll för att upptäcka och uppmärksamma våld (Socialstyrelsen, 2016). I kap 8 (SOSFS 2014:4) finns ett allmänt råd att hälso- och sjukvården bör avgöra när och hur personalen ställer frågor om våld. År 2014 gav Socialstyrelsen ut en vägledning för socialtjänst och hälso- och sjukvård, där personal på mödravårdscentraler och i barn och ungdoms- samt vuxenpsykiatri rekommenderas att ställa frågor om våldsutsatthet till patienter (Socialstyrelsen, 2014a). I Jämtland är det beslutat att alla patienter rutinmässigt ska få frågan om våld i nära relation inom:

- Mödrahälsovården (MVC)
- Vuxenpsykiatri
- Barn- och Ungdomspsykiatri (BUP)
- Patienter som står inför en sjukskrivning

Hälso-och sjukvården har en viktig roll för att verka för att våldsutsatta erbjuds vård och omvårdnad eller hänvisa till stöd- och hjälpinsatser från andra aktörer. Tandvården kan medverka till tidig upptäckt, behandling och dokumentation av odontologiska skador (Socialstyrelsen, 2016).

När hälso- och sjukvård eller tandvård ges till barn ska barnets bästa särskilt beaktas enligt 1 kap 8 § Patientlagen (2014:821) och 3 § Tandvårdslagen (TvL, 1985:125). Ett viktigt ansvar för hälso-och sjukvården är skyldigheten att göra anmälningar när man misstänker eller får kännedom om att ett barn far illa, 14 kap 1§ (SoL).

Den vuxne kan ha behov av vård med anledning det våld den blivit utsatt för. Det ingår i hälso- och sjukvårdens uppdrag att ge god vård och omvårdnad (Socialstyrelsen, 2016).

Hälso-och sjukvården ska upprätta en individuell plan om en person har behov av insatser från både hälso-och sjukvården och socialtjänsten, enligt 16 kap 4 § Hälso- och sjukvårdslagen (HSL, 2017:30). Offentlighet- och sekretesslagens bestämmelse för respektive verksamhet gäller alltid. Hälso-och sjukvården ska samverka både internt och externt. Insatser till en individ ska samordnas så att de inte motverkar varandra. Om insatser ges till flera i en familj ska även de samordnas, med beaktande av behovet av trygghet och säkerhet hos de våldsutsatta. Hälso-och sjukvården ska skapa förutsättningar för extern samverkan (Socialstyrelsen, 2016).

För att öka förutsättningarna för att upptäcka våldsutsatthet och för att kunna ge god vård rekommenderar Socialstyrelsen att personalen erbjuds fortbildning i våld i nära relationer (Socialstyrelsen, 2016).

I 8 kap. SOSFS 2014:4 finns närmare bestämmelser om vårdgivarens ansvar i arbetet med våldsutsatta och barn som har bevittnat våld.

2.6.3 Polisen

Enligt 2 § i Polislagen (1984:387) är Polismyndighetens uppgifter;

1. förebygga, förhindra och upptäcka brottslig verksamhet och andra störningar av den allmänna ordningen eller säkerheten,
2. övervaka den allmänna ordningen och säkerheten och ingripa när störningar har inträffat,
3. utreda och beivra brott som hör under allmänt åtal,
4. lämna allmänheten skydd, upplysningar och annan hjälp, när sådant bistånd lämpligen kan ges av polisen,
5. fullgöra den verksamhet som ankommer på Polismyndigheten enligt särskilda bestämmelser. Lag (2014:588).

Brott i nära relationer är ett samlingsbegrepp för flera brott där offer och förövare har eller har haft en nära relation. Brotten handlar ofta om olaga hot, misshandel eller sexuellt våld (Polisen, 2019a).

Enligt 6 § Polislagen ska Polismyndigheten fortlöpande samarbeta med myndigheterna inom socialtjänsten och snarast underrätta dessa om förhållanden som bör föranleda någon åtgärd av dem. Polismyndigheten har en skyldighet att anmäla till socialnämnden om de misstänker att ett barn far illa enligt 14 kap 1 § SoL.

Polisen kan erbjuda våldsutsatta olika grader av skydd. Skador kan dokumenteras av Rättsmedicinalverket som sedan utfärdar ett rättsintyg enligt Lag om rättsintyg i anledning av brott (2005:225) vilket kan vara en viktig del av förundersökningen. Människor som förföljs och trakasseras- främst kvinnor som utsätts för misshandel och andra övergrepp av män- kan ansöka om ett kontaktförbud. Det innebär att personen som utsätter dem inte får besöka eller på annat sätt aktivt ta kontakt med den som ska skyddas.

2.6.4 Åklagaren

Åklagarmyndigheten ska bidra genom att de som begår brott ställs till ansvar för sina handlingar och att detta sker på ett effektivt och rättssäkert sätt. Målet är att kvaliteten och effektiviteten i brottsutredningar och processföring ökar. Åklagaren utgör en viktig länk i rättskedjan – polis, åklagare, domstol och kriminalvård. Det är åklagaren som inom lagens ram avgör om åtal ska väckas, det är åklagaren som leder förundersökningen och för statens talan i domstolen (Åklagarmyndigheten, 2019).

2.6.5 Kvinnojouren - en fristad i ingenmansland

Kvinnojouren – en fristad i ingenmansland, är en ideell förening som är religiöst och partipolitiskt obunden (Tillsammans mot våld, 2019). Från deras verksamhetsberättelse (2019) går att läsa att de erbjuder olika former av stöd till våldsutsatta kvinnor och barn, sprider information, driver opinion och erbjuder utbildningsinsatser.

Kvinnojourens ideella verksamhet har som regel inte någon anmälningsskyldighet enligt 14 kap. 1 § SoL. I det fall kvinnojouren tar emot kvinnor och barn efter biståndsbeslut från socialtjänsten är Kvinnojouren dock att betrakta som utförare av socialtjänst. För dessa barn och kvinnor gäller då bestämmelserna i socialtjänstlagen. Enligt socialtjänstlagen har anställda på kvinnojouren då anmälningsplikt när det gäller barn som riskerar att fara illa, eller som på annat sätt bedöms vara i behov av stödinsatser (Socialstyrelsen, 2014b).

2.7 Tillsammans mot våld - Jämtlands län

I Jämtlands län finns en ledningsgrupp för Myndighetssamverkan mot våld i nära relation som består av ledande företrädare för Region Jämtland Härjedalen, Polisen, Åklagarkammaren i Östersund, Länsstyrelsen och länets åtta kommuner som representeras av samordnare för socialtjänst och samordnare för skola. Myndigheterna har en överenskommelse⁶ om att samverka för att stärka och effektivisera arbetet mot våld i nära relation i Jämtlands län. Genom denna överenskommelse förbinder sig de samverkande parterna att verka för en ökad samverkan mellan varandra och mellan frivilligorganisationer i arbetet med att motverka våld i nära relation i Jämtlands län. Samtliga parter ska prioritera arbetet med att motverka våld i nära relation inom respektive verksamhet samt delta aktivt i ledningsgrupp och eventuella arbetsgrupper eller nätverk. Nuvarande överenskommelsen gäller till och med 7 december 2020.

Till överenskommelsen hör en handlingsplan⁷ där det för 2019 framgår att personal från myndigheterna (utom åklagarmyndigheten) deltar i kontaktpersonsnätverket kopplat till Centrum mot våld. Där deltar även kriminalvården, migrationsverket, kvinnojouren och brottsofferjouren. Kontaktpersonsnätverkets syfte är "att regionalt skapa och upprätthålla en god samverkan i arbetet med våld i nära relation bland de deltagande parterna". Kontaktpersonsnätverket träffar regelbundet samordnare för våld i nära relationer från länets alla kommuner.

2.8 Syfte

Kartläggningen syftar till att beskriva omfattningen av våldsutsatthet i nära relation och hedersrelaterat våld och förtryck bland vuxna och barn i Jämtlands län. Kartläggningen avser beskriva olika verksamheters stöd till de utsatta och hur de ser på sina resurser och sina utmaningar.

6. <https://www.ostersund.se/download/18.1c9eb4ca16b237f846ce7ccf/1566386448621/Regional%20%C3%B6verenskommelse%20f%C3%B6r%20att%20motverka%20v%C3%A5ld%20i%20n%C3%A4ra%20relation.pdf>

7. <https://www.ostersund.se/download/18.1c9eb4ca16b237f846ce7ccf/1566386448621/Regional%20%C3%B6verenskommelse%20f%C3%B6r%20att%20motverka%20v%C3%A5ld%20i%20n%C3%A4ra%20relation.pdf>

3. Metod för kartläggningen

3.1 Design

Kartläggningen har en beskrivande kvantitativ design. De siffror som har inhämtats via enkäter och frågeformulär, enligt FRED-kortfrågor, har använts till att beskriva omfattning av våldsutsatthet samt olika former av insatser.

3.2 Avgränsningar

Kartläggningen är ett led i att uppfylla kommunernas skyldighet, enligt SOSFS 2014:4 att kartlägga utbudet av insatser och andra sociala tjänster som erbjuds våldsutsatta och barn som bevittnat våld och hur de svarar mot behoven i kommunen. Föreskriften tydliggör ansvaret kring de som är utsatta för våld i nära relation.

Kartläggningen beskriver inte omfattningen av våldsutövare som utsätter någon de har en nära relation till. Rapporten omfattar inte heller våld utfört av någon som offret inte har en nära relation till, så som människohandel för sexuella ändamål och prostitution.

Under fokusmånaden har inte biståndshandläggare samt LSS-handläggare ställt FRED-kortfrågor till de som besökt dem under mars månad. Chefer för vård och omsorgsförvaltningarna i länet bedömde att det inte var genomförbart under mars 2019. En av anledningarna var att verksamheterna behöver mer kunskap kring våld i nära relation och förbättrade rutiner.

3.3 Material

Alla länets socialtjänster har fått två olika enkäter utskickade via e-post (se bilaga 1 och 2). När frågorna till enkäten Våldsutsatthet 2 (bilaga 2) konstruerades så fick länets IFO-chefer ge sina synpunkter på frågorna och om de var möjliga för dem att rapportera in statistik kring. Socialtjänsten kan inte utläsa ur sina verksamhetssystem huruvida ärenden med våldsutsatta barn och vuxna handlar om hedersrelaterat våld eller ej. I enkäten Våldsutsatthet 2 efterfrågas därför socialtjänstens uppskattning av andel hederssänden utav det totala antalet anmälningar om oro för barn utifrån våld i nära relation samt för vuxna som utretts med anledning av våld i nära relation.

Länets socialsekreterare har ställt frågor om våldsutsatthet enligt FRED under mars 2019 (se bilaga 6). FRED kortfrågor är framtaget för att identifiera våldsutsatthet. Dessa har samlats in och redovisas i kartläggningen som en del i att beskriva omfattningen av våld.

De personer som enligt verksamhetsberättelsen för 2018 har gått i någon form av stödinsats för sin våldsutsatthet hos Centrum mot våld har presenterats i syfte att beskriva omfattningen av våld i nära relation. Samma person kan ha haft flera insatser hos CMV.

Hälso-och sjukvården (Region Jämtland Härjedalen) fick en enkät (se bilaga 3). När frågorna till enkäten konstruerades samrådde rapportskrivaren med samordnare våld i nära relation inom Region JH i syfte att säkerställa att efterfrågad statistik var möjlig att ta fram ur dokumentationssystemet.

Polisen i polisområde Jämtland och Åklagarkammaren i Östersund fick en och samma enkät (se bilaga 4). I enkäten efterfrågas bland annat en uppskattning av i vilken omfattning personer de möter har varit utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck. Företrädare för polisen samt Åklagaren fick i samband med konstruerandet av frågorna möjlighet att ge sina synpunkter och reflektioner kring frågorna. Siffror kring antal brott är även hämtade från Brottsförebyggande rådet (BRÅ).

Kvinnojouren fick en enkät skickad till sig, se bilaga 5. I enkäten efterfrågas bland annat en uppskattning av i vilken omfattning personer de möter har varit utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck. För att beskriva omfattningen av våld har uppgifter från Kvinnojurens verksamhetsberättelse använts.

De enkäter som har skickats ut har konstruerats utifrån andra liknande kartläggningar i Sverige, aktuellt kunskapsläge och debatt inom området, de krav på kartläggning som SOSFS 2014:4 ställer samt rapportskrivarens samlade kunskap inom området. Samtliga enkäter har konstruerats i samråd med samordnare för mäns våld mot kvinnor på Länsstyrelsen. Frågorna i enkäterna har tagits fram i syfte att besvara frågan kring omfattning av våldsutsatta barn och vuxna inklusive hedersrelaterat våld och förtryck samt insatser/stöd till målgruppen. I huvudsak har siffror från 2018 och 2019 använts. Där det finns statistik tre år bakåt så tas det med för att ge en bild av utvecklingen de senaste åren.

I kapitel 4.3 används både svaren från de verksamhetsenkäter som gått ut i och med denna kartläggning (bilaga 2–5) samt Länsstyrelsen regionala lägesbild. Den regionala lägesbilden har skrivits utifrån följande underlag; relevanta indikatorer, en verksamhetsmatris och en enkät som 12 aktörer svarat på varav 7 av 8 kommuner, region Jämtland Härjedalen, Åklagare, Kvinnojouren i Jämtlands län samt Försäkringskassan. Uppgifter från Polisen är hämtade från ett möte (Länsstyrelsen, 2019).

3.4 Procedur

Chef inom Individ- och familjeomsorgen (IFO) i alla länets kommuner fick under januari månad ”en guide att fråga om våldsutsatthet”, se bilaga 8. I guiden stod instruktioner för lämpliga förberedelser innan fokusmånaden och för genomförande av fokusmånaden. I dokumentet fanns även länkar till två enkäter, Våldsutsatthet 1 och Våldsutsatthet 2. Enkäten våldsutsatthet 1 ombads de besvara senast första mars. Enkäten innehöll en fråga kring hur många vuxna personer som verksamheten uppskattade skulle svara att de varit utsatta för våld, se bilaga 1. De kommuner som ej besvarat enkäten i tid fick påminnelsemail 28 februari samt att svarstiden förlängdes.

Fokusmånaden innebar att FREDA-kortfrågor har ställts till vuxna personer i de sju medverkande kommunerna under hela mars månad. Den socialsekreterare som de haft ett bokat besök hos under mars månad har gjort en bedömning kring lämpligheten i att ställa frågorna vid det tillfället. Om det bedömts lämpligt har den vuxne personen fått en beskrivning av varför frågorna ställs. Det primära syftet med att frågorna ställdes var att fånga upp de personer som behövde stöd utifrån att de är eller har varit utsatta för våld. Socialsekreteraren skulle enligt den guide som gick ut till varje kommun i förväg, även fråga den vuxne om samtycke till att uppgifterna får samlas oidentifierat och konfidentiellt till kartläggningen. En kontaktperson hos varje socialtjänst skulle samla in ifyllda FREDA-kortfrågor samt notera hur många vuxna som av olika orsaker inte fått frågan.

De vuxna personer som enligt fokusmånaden skulle få frågor enligt FREDA-kortfrågor fick information om det vid sitt besök samt att en affisch satt uppe i väntrummet (bilaga 7).

I enkäten våldsutsatthet 2 (se bilaga 2) ombads de svara på en rad frågor samt rapportera hur många personer som fått respektive inte fått frågor enligt FREDA, se bilaga 2. Påminnelsemail gick ut 17 april och svarstiden förlängdes till 26 april. Svarstiden förlängdes ytterligare en gång eftersom en kommun hörde av sig och gärna ville lämna sina svar.

Under februari skickades enkät till samordnare för våld i nära relation samt jämställdhetsstrateg inom Region JH (bilaga 3). De ombads distribuera enkäten till de inom verksamheten som de ansåg lämpliga att besvara enkäten. De skickade ut enkäten till flera inom Region JH. Fyra olika svar inkom från olika verksamheter inom regionen.

Även gruppchef Våld i nära relation inom Polisen i Jämtland och chefsåklagare hos Åklagarkammaren i Östersund fick en gemensam enkät att besvara som skickades under februari månad, se bilaga 4. De skickade in varsina svar på enkäten men där de lämnat svar på olika frågor i enkäten.

Kvinnojouren i Ingemansland fick en enkät skickad till sin gruppbrevlåda under februari månad, se bilaga 5.

3.5 Datainsamling

Enkät "våldsutsatthet 1" var öppen att besvara under 28 januari till och med 12 mars. Sju av åtta kommuner besvarade enkäten. Åre var den kommun som ej svarade.

Den andra enkäten till socialtjänsterna "våldsutsatthet 2" var öppen att besvara 1 mars till och med 17 juni. De statistikuppgifter som efterfrågas i den enkäten skulle hämtas ifrån det verksamhetssystem som socialtjänsten har. Vilket system de har varierar från kommun till kommun. De system som förekommer är; Treserva, Procapita, Viva och Sofia. Sex av åtta kommuner besvarade enkäten. Åre och Härjedalen har ej besvarat enkäten.

FREDA-kortfrågorna ställdes till den vuxne i enrum och i intervjuformat. Socialsekreteraren noterade svaren från den vuxne på Freda-kortfrågeformuläret. Mer än 548 personer besökte en socialsekreterare under mars månad i någon av de sju kommunerna. Av dessa besvarade 337 personer FREDA-kortfrågorna varav, tolv från Berg, 15 från Bräcke, åtta från Härjedalen, 58 från Krokom, tio från Ragunda, 26 från Strömsund och 210 från Östersund. Mer än 211 personer fick av olika orsaker inte frågorna. Alla papper samlades hos kontaktpersonen i respektive kommun och skickades sedan per post till rapportskrivaren. Alla kommuner, utom Åre, har skickat in sina FREDA-kortfrågepapper till rapportskrivaren.

Enkäterna till övriga verksamheter var öppna; Region JH 25/2–18/3, Polis/Åklagare 11/2–21/3 samt Kvinnojouren 25/2–18/3.

3.6 Dataanalys

Resultaten ifrån de ifyllda FREDA-kortfrågorna under fokusmånaden har matats in i Google-Forms av rapportskrivaren. Vid inmatningen har två beslut fattats;

- Har personen svarat både ja och nej på om man är rädd/har kontakt med personerna så har alternativ ja valts.
- Har personen använt formulär där medgivanderutan har saknats så har svaren tagits med i sammanställningen.

Efter inmatningen har uppgifterna sammanställts i frekvenstabeller med hjälp av Excel.

För att redogöra för statistik från olika källor har frekvenstabeller använts i kartläggningen.

Alla länets socialtjänster ombads att ta fram statistik för antal barnavårdsärenden som de haft under mars 2019. Östersunds kommun gjorde en målgruppsinventering under 23:e och 26:e januari 2018 där man kartlade problematiken i alla barnavårdsärenden som var aktuella vid den tidpunkten. Utifrån denna inventering diskuteras andelen barn som bevittnat våld i länet i jämförelse med de barn som är aktuella i länet under mars månad.

I kapitel 4.3 har svaren från verksamhetsenkäterna (bilaga 2–5) samt sammanställningen som Länsstyrelsen gjort i den regionala lägesbilden kategoriserats utifrån fyra områden som blev tydliga för rapportskrivaren när svaren spaltades upp. Svaren har sammanförts i tabeller där framgår vilka svar som härrör från vilken av de två källorna.

3.7 Metoddiskussion

Brottsförebyggande rådet beskriver i sin rapport (2014) att relativt få av de som varit utsatta för brott under 2012 hade kontakt med myndigheter och eller andra verksamheter och få anmäler brottet till polisen. I nationella kartläggningen Våld mot barn (Jernbro & Janson, 2017) framgår att våld mot barn sällan kommer till myndigheternas kännedom. Om toleransen för våld minskar i samhället så ökar antalet anmälningar. Så förutom uppgifter från verksamheterna behövs det kompletteras med studier där människor får besvara frågor kring sin upplevelse av våld.

Men trots inhämtandet av statistik från olika lokala och regionala verksamheter, nationella befolkningssundersökningar etc. kan ingen absolut kunskap kring omfattningen presenteras i kartläggningen. En person kan förekomma hos flera aktörer vilket gör att siffrorna endast kan beskriva hur det ser ut hos respektive aktör. Siffrorna från en aktör kan inte adderas med siffror från en annan aktör. I vissa fall har det varit svårt att ta fram efterfrågad statistik från verksamhetssystemen. Även mörkertalet är stort, speciellt bland de som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck, hbtq-personer, funktionshindrade och äldre. Kvinnor utsätts för det mesta och grävsta våldet. Utsattheten för pojkar/män vet vi inte lika mycket om, samma sak gäller vad gäller barns utsatthet. I rapporten är statistiken uppdelad på kön, i de fall det är möjligt.

Att det skulle skickas ut enkäter i och med kartläggningens genomförande var väl förankrat med chefer inom respektive verksamhet. Enkäternas konstruktion diskuterades i förväg med kommunerna, regionen samt polis och åklagare. Sammantaget medförde detta en hög svarsfrekvens och få bortfall på de ställda frågorna. Av kommunerna är det endast Åre som inte lämnat några svar till kartläggningen. De övriga sju kommunerna i länet har deltagit i kartläggningen, dock saknas svar på enkät "våldsutsatthet 2" från Härjedalen. Samtliga verksamheter som fått varsin enkät (Region Jämtland/Härjedalen, Polis/Åklagare och Kvinnojour) har besvarat enkäten.

Enkäterna saknade en fråga kring vem som besvarat enkäten. Region Jämtland/Härjedalen lämnade fyra olika svar på samma enkät men tyvärr saknar rapportskrivaren en säker uppgift på vem som besvarat frågorna. Detsamma gäller för kommunerna och Kvinnojouren, där saknas också svar på vem som besvarat enkäten. Däremot är svaren på enkäten till Polis och Åklagare är med säkerhet lämnade av gruppchef inom Brott i nära relation och chef för Åklagarkammaren i Östersund.

I några få kommuner ansåg man det svårt att ta fram alla uppgifter som efterfrågades i enkät "våldsutsatthet 2". Det försvårar sammanställningen av antalet individer. Varken vuxna eller barn som varit utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck kan på ett systematiskt sätt tas fram ur kommunernas verksamhetssystem. Det gör det svårt att få en bild av omfattning kring hedersrelaterat våld. Kommunerna har ombetts uppskatta andelen hedersärenden utav vuxen respektive barnärenden.

Att FREDA-kortfrågorna skulle ställas till alla som besökte en socialsekreterare under mars månad (om inte det bedömdes som olämpligt vid tillfället) medför att inte socialsekreterarens egen bedömning om vem som är våldsutsatt och inte avgör vem som får frågor om våld.

3.8 Etiska överväganden

Gruppen våldsutsatta vuxna är på flera sätt en utsatt grupp. Förberedelserna som varje kommun gjort innan fokusmånaden, den utskickade guiden med instruktioner, bedömningen kring lämpligheten att ställa frågan samt att fokus på det primära syftet att uppmärksamma den som har behov av stöd bedöms som viktiga faktorer för att hantera fokusmånaden på ett ansvarsfullt sätt.

Uppgifter om barn som bevitnat/varit utsatta för våld har endast hämtats från verksamhetssystem och verksamhetsberättelser. Barn har inte tillfrågats kring sina upplevelser av våld inom ramen för denna kartläggning.

Kartläggningen innehåller uppgifter om omfattning ifrån flera olika källor. Uppgifter om antal kan inte och ska inte adderas ihop.

Rapportskrivaren har inga personuppgifter på någon av de som besvarat FRED-kortfrågor i länet. Endast den socialsekreterare som frågat frågorna till sin klient har vetskap om vad klienten svarat. Socialsekreteraren har lämnat ifrån sig ett papper med svar enligt FRED som inte går att härleda till någon specifik person.

4. Resultat

4.1 Förekomst av våld i nära relation i Jämtlands län

Nedan presenteras resultat som syftar till att beskriva omfattningen av våld i nära relation samt hedersrelaterat våld och förtryck. Kapitlet inleds med att beskriva utsattheten bland vuxna, därefter beskrivs omfattningen av barn som bevittnat/varit utsatta för våld och slutligen hedersrelaterat våld och förtryck bland både vuxna och barn.

De lokala uppgifterna är dels hämtade från enkätsvar från länets kommuner, dock saknas helt uppgifter från Åre och vissa uppgifter från Härjedalen. Dessutom har Region Jämtland Härjedalen, polisen, åklagaren och kvinnojouren lämnat uppgifter i sina respektive enkätsvar.

4.1.1 Vuxna våldsutsatta

Socialtjänstens statistik - Statistik från Socialtjänstens verksamhetssystem

En vuxen person som söker stöd med anledning av våldsutsatthet registreras i kommunens verksamhetssystem.

Tabell 4.1 Antalet vuxna personer som sökt stöd hos Socialtjänsten på grund av våldsutsatthet, uppdelat på kön och kommuntillhörighet

	2018			2017			2016		
	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt
Berg	6	0	6	5	0	5	4	0	4
Bräcke	2	0	2	-	-	4 ^a	-	-	-
Härjedalen	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Krokom	14	2	16	7	0	7	2	1	3
Ragunda	4	0	4	-	-	-	-	-	-
Strömsund	3	0	3	2	0	2	2	0	2
Åre	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Östersund	30	4	34	45	3	48	28	3	31
Totalt	59	6	65	59	3	66^b	36	4	40

^a Uppgift om kön saknas. Totalt antal för 2017 redovisas.

^b Eftersom det saknas uppgift från Bräcke kring fördelning på kön så kan inte antalet kvinnor och män adderas ihop. Totalsumman är korrekt.

Not. – anger att uppgift saknas.

Som framgår av tabell 4.1 har det totala antalet personer som blev utredda ökat från 2016 till 2017 och 2018. Årligen är det cirka 90 procent av de vuxna som önskar stöd på grund av sin våldsutsatthet som är kvinnor och tio procent är män.

Fokusmånad mars 2019

Under mars månad 2019 pågick en så kallad fokusmånad. Socialtjänsten i Berg, Bräcke, Härjedalen, Krokom, Ragunda, Strömsund och Östersund har rapporterat att de genomfört fokusmånaden. Fokusmånaden innebar att alla vuxna som besökte en socialsekreterare under mars 2019 skulle få frågor om sin våldsutsatthet enligt FRED-kortfrågor. Mer än 548 personer besökte en socialsekreterare i ovan angivna kommuner under mars månad. Av dessa besvarade 337 personer FRED-kortfrågorna varav, tolv från Berg, 15 från Bräcke, åtta från Härjedalen, 58 från Krokom, tio från Ragunda, 26 från Strömsund och 210 från Östersund. Anledningen till att mer än 211 personer inte fått frågor kring sin våldsutsatthet beror enligt kommunerna på;

Faktorer kring lämplighet;

Par som kom tillsammans
Olämpligt
Ville inte svara
Påverkad av droger/alkohol
Barn närvarande
Nätverksträff

Faktorer hos socialsekreteraren;

Tidsbrist vid tolksamtal
Glömt

De första fem frågorna i FRED-kortfrågeformuläret avser frågor kring fysiskt, psykiskt, sexuellt våld samt försummelse. Det var 337 personer som svarat på de frågorna.

Tabell 4.2 Sammanräknat resultat för alla de vuxna personer som besvarat FRED-kortfrågor i Jämtlands län

	<u>Antal som svarat ja</u>	<u>Antal som svarat nej</u>
Utsatta för fysiskt våld	n=175 (52 %)	n=162 (48 %)
Utsatta för psykiskt övergrepp	n=153 (45 %)	n=184 (55 %)
Utsatt för sexuellt tvång	n=68 (20 %)	n=269 (80 %)
Hindrats från att använda hjälpmedel	n=4	n=112
Vägrats hjälp med medicin etc	n=5	n=111

Som tabell 4.2 visar har drygt hälften av de 337 personer som besvarade FRED-kortfrågorna under mars månad uppgett att de varit utsatta för fysiskt våld. Nästan hälften har någon gång i livet varit utsatta för psykiskt våld och var femte person varit utsatt för sexuellt våld. Få personer angav att de hindrats från att använda hjälpmedel eller vägrats hjälp med medicin (se avsnitt kring metod och avgränsningar).

Av de som blivit utsatta för våld varierar det när de blev utsatta, från "under det senaste året" till "tidigare i livet" och för andra så har de blivit utsatta både under senaste året och tidigare i livet. De flesta som svarat att de blivit utsatta har även angett vilken relation de har/haft till den som utsatt dem. Det vanligaste är att de angett svar så som sambo, expartner, pappa som alla kan räknas till någon som de har eller har haft en nära relation till. Några har angett svar som bekanta, okända, personer i hemlandet, smugglare där det är svårare att veta om personen betraktar dem som någon de har/har haft en nära relation till.

Av de som blivit utsatta för fysiskt våld har 29 % fortfarande kontakt med den som utsatt dem och 30 % är rädda för den som utsatt dem. Bland de som varit utsatta för psykiskt våld är siffrorna ungefär lika, 34 % har fortfarande kontakt och 28 % är rädda för den som utsatt dem. För de som varit utsatta för sexuellt våld är det en lägre andel som fortfarande har kontakt med den som utsatt dem (20 %) och fler som fortfarande är rädda (36 %).

Centrum mot vålds statistik

Centrum mot våld (CMV) ger stöd till personer i Jämtlands län och är samlokaliserade med samordnaren för våld i nära relationer som är anställd av Östersunds kommun.

En person kan själv söka stöd hos CMV utan att ha kontakt med någon annan verksamhet först. Fram till år 2018 var det så de flesta kom i kontakt med CMV. Under 2018 ökade antalet personer som fick beslut om bistånd via hemkommunens socialtjänst. I tabell 4.3 visas hur många personer som tagit del av en eller flera av stödinsatserna. Följaktligen går det inte att utläsa av tabellen hur många unika individer som kommer till CMV.

Tabell 4.3 Antal våldsutsatta personer som påbörjat en stödinsats hos Centrum mot våld

	2018 ^a	2017	2016
Individuellt stöd Östersund	94	106	71
Individuellt stöd övriga länet	29	34	6
Jourboende	8	9	4
<u>Kvinnogrupp</u>	<u>17</u>	<u>6</u>	<u>9</u>

^a Målgruppen utökades till att även omfatta personer mellan 16-18 år.

I tabell 4.3 framgår att år 2016 påbörjade 77 personer individuella stödsamtal, 2017 var antalet 140 personer och 2018 var det 123 personer. De flesta personerna är bosatta i Östersunds kommun, följt av Krokoms kommun. Från de övriga kommunerna var det under 2018 mellan en till fem personer från respektive kommun. Den absolut största andelen är stödsamtal till kvinnor (93 %) i åldrarna 31–65 år (70 %) (Centrum mot våld, 2019).

År 2016 var första året som CMV erbjöd jourboende till länets kommuner. Fyra vuxna personer med eller utan barn bodde i lägenheten under året. Under 2017 utökades med ytterligare en lägenhet och antalet vuxna som bodde i lägenheterna steg då till nio personer. År 2018 bodde åtta vuxna i lägenheterna (Centrum mot våld, 2019).

Hälso- och sjukvården (Region JH) statistik

Samordnare våld i nära relation C. Frykman och Å. Mattsson (presentation vid samverkansdag, 20 mars 2019) informerar om att antalet personer som fått frågan om våld i nära relation har ökat från 591 personer år 2016, 1124 år 2017 till 1575 personer år 2018. Av de enheter som rutinmässigt ska ställa frågan om våld i nära relation kan noteras att Barn- och ungdomspsykiatri har ökat antalet personer som fått frågan från 30 år 2016, 118 år 2017 till 271 år 2018. Av de som besökte psykiatri 2018 så fick 7 % frågan om våld i nära relation, motsvarande siffra hos de som sjukskrivs genom Primärvården är 2 %.

Ovanstående statistik har samordnarna hämtat ifrån dokumentationssystemet Cosmic.

Polis och åklagares statistik

Brott i nära relation är ett samlingsbegrepp för flera brott där offer och förövare har eller har haft en nära relation. Brotten kan vara fysiskt, psykiskt eller sexuellt våld. Det kan också vara brott där man tvingar eller hotar någon, stänger in någon eller befinner sig hemma hos någon utan lov. Brotten handlar ofta om olaga hot, misshandel eller sexuellt våld. Ofta rör det sig om upprepat våld under en längre tid (Polisen, 2019).

I polisområde Jämtland finns det en utsedd grupp som utreder brott i nära relation. Till gruppen inkom under 2018 totalt 588 ärenden gällande barn och vuxna.

Tabell 4.4 Fördelning av anmälningar för några av brottsrubriceringarna som inryms i våld i nära relation⁸.

Brottsrubricering	Kvinnor	Män	Totalt
Grov kvinnofridskränkning	20		20
Fridskränkning		3	3
Misshandel inkl grov i nära relation, inomhus	70	8	78
Våldtäkt inkl grov	15	0	15
Tvångsäktenskap, äktenskapstvång/ vilseledande till tvångsäktenskap	0	0	0
Könsstympning	0	0	0
Totalt	105	11	116

Tabell 4.4 visar att kvinnor är klart överrepresenterade bland de personer som under 2018 anmält något av de redovisade brotten.

Polisen ombads i enkäten (se bilaga 4) beskriva om de kan skönja några trender vad gäller brott i nära relationer. Polisen ser att;

- Antalet anmälningar för de brotten ökar

I enkätsvar från Polisen anger de att de ser en tendens till att anmälan sker i ett tidigare skede av upprepade situationer av våld i nära relation. Det leder till att antalet anmälningar av misshandel och olaga hot ökar och antalet anmälningar för grov kvinnofridskränkning minskar.

I den enkät som skickats till Åklagarkammaren i Östersund anges att 19.4 % av dem som varit misstänkta för ett brott inom området våld i nära relationer har lagförts för brottet. Notera att en person kan ha varit misstänkt för flera brott.

Polisen i Jämtland ombads i enkäten uppskatta i vilken omfattning personer de möter varit utsatta för olika former av våld i nära relation. Polisen anger att av de anmälningar de får in så består våldet i mycket hög utsträckning av psykiskt våld och försummelse, i hög grad av fysiskt våld och i låg grad av sexuellt våld och funktionshinderrelaterat våld. Våld i form av ekonomiskt/materiellt samt hedersrelaterat har man inte någon uppfattning om. Åklagaren ombads göra samma uppskattning och deras bedömning är relativt lika polisens. Fysiskt våld och sexuellt våld skattas något högre än polisens bedömning. Åklagaren bedömer att man möter hedersrelaterat våld i låg utsträckning.

Polisens brottsoffer-och personsäkerhetsgrupp gör riskbedömningar i de ärenden som utredare inom Polisen bedömer ha behov av kontakt med gruppen. De olika former av riskbedömningar som används är SAM, SARA, Patriark och Check15⁹. Av dessa bedömningsinstrument är Check15 vanligast. Under 2018 genomfördes cirka 15 riskbedömningar i Polisområde Jämtland. En riskbedömning innebär inte alltid att det görs med hjälp av ett riskbedömningsinstrument (enkätsvar från Polisen).

⁸ Siffrorna svarar för det antal som inkommit till gruppen som jobbar med Brott i nära relation. Merparten av alla brottsanmälningar hamnar där men ett fåtal kan hamna på andra enheter.

⁹ SARA=Strukturerat verktyg för bedömning av risk för våld i nära relation. SARA:SV är en kortversion utvecklad på basis av verktyget SARA och anpassad till polisverksamhet. SAM=Strukturerad checklista för bedömning av risk för stalkning. Används även som underlag vid planering av stöd- och skyddsåtgärder. PATRIARK=Strukturerad checklista för bedömning av risk för hedersrelaterat våld och vid planering av stöd- och skyddsåtgärder. CHECK15= Check-10 är utformad med syftet att utgöra en grund vid bedömningar i samband med såväl konkreta polisiära ingripanden som vid förhörssituationer och mer omfattande analysverksamhet. Check-10 innehåller 10 riskfaktorer, men kan kompletteras med 5 sårbarhetsfaktorer (Check-10+5)

Kvinnojourens statistik

Kvinnojouren har ett samverkansavtal med länets åtta kommuner. Nuvarande avtal är från 2016.

Under 2018 hade Kvinnojouren kontakt med minst 248 enskilda kvinnor. Ibland var det något/några enskilda samtal/åtgärder för kvinnan och/eller hennes barn. För en stor grupp kvinnor ligger antalet samtal/åtgärder mellan 20–70 stycken. För en liten grupp långt fler än så (Kvinnojouren, 2019).

Kvinnojourens verksamhetsberättelse för 2017 redovisar vart de kvinnor som haft kontakt med Kvinnojouren kommer ifrån; Majoriteten av dessa kvinnor (119) kom från Östersunds kommun, därefter i fallande ordning: Åre (23), Krokom (17), Ragunda (15), Bräcke (11), Härjedalen (8), Berg (7) och Strömsund (6). Totalt 286 kvinnor.

Enligt samverkansavtalet ska Kvinnojouren ha ett akut boende där Kvinnojouren är suveräna att avgöra vem som får tillgång till platserna men där kvinnor från Jämtlands län ska prioriteras. Under 2018 bodde 17 kvinnor i det akuta tillfälliga boendet. Vid 18 tillfällen behövde Kvinnojouren säga nej på grund av att det var fullt och vid sju tillfällen på grund av andra skäl (Kvinnojouren, 2019).

I den enkät som skickats ut i samband med kartläggningen ombads Kvinnojouren uppskatta i hur stor omfattning de möter kvinnor som varit utsatta för olika former av våld. I stor eller mycket stor omfattning har kvinnorna varit utsatta för fysiskt, psykiskt, sexuellt och ekonomiskt/materiellt våld. Kvinnor utsatta för försummelse möter de i liten omfattning. Frågan kring utsatthet för funktionshinderrelaterat våld och hedersrelaterat våld och förtryck har inte besvarats.

4.1.2 Barn som bevittnat/varit utsatt för våld

Socialtjänstens statistik

När ett barn 0–17 år blir aktuellt inom socialtjänsten så aktualiseras det i verksamhetssystemet. Östersund, Ragunda, Krokom och Berg kan ta fram statistik från verksamhetssystemet på hur många som blivit aktualiserade utifrån att de bevittnat eller själva varit utsatta för våld i en nära relation totalt och uppdelat per kön. Nedan syns en tabell för åren 2016–2018.

Tabell 4.5 Antal aktualiseringar med koppling till att bevittna/själva vara utsatt för våld i en nära relation för barn 0-17 år

Kommun	2018			2017			2016		
	Flickor	Pojkar	Totalt	Flickor	Pojkar	Totalt	Flickor	Pojkar	Totalt
Berg	20	20	40	12	8	20	14	16	30
Bräcke			a			a			a
Härjedalen	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Krokom	11	10	21	18	9	27	18	11	29
Strömsund			b			a			a
Ragunda	12	22	34	12	18	30	-	-	-
Åre	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Östersund	181	221	402	155	192	347	117	179	296
Totalt	224	273	497	197	227	424	149	206	355

^a Kan ej ta fram ur verksamhetssystemet

^b Uppskattar att det är 30 % av det totala antalet orosanmälningar för barn.

Not. - anger att uppgift saknas

I tabell 4.5 kan man se att från 2017 till 2018 har orosanmälningarna på grund av misstanke om att barn far illa på grund av att de bevittnat våld och/eller själva blivit utsatta för våld ökat i tre av fyra kommuner. Krokoms kommun är den kommun som inte visar en ökning. För de tre åren kan man se att pojkar, i de kommuner som rapporterat siffror, aktualiserats i högre utsträckning än flickor hos socialtjänsten.

Verksamhetsutvecklare Catrin Skoglund (personlig kommunikation, 7 maj 2019) informerar om att flera kommuner i landet har gjort en så kallad målgruppsinventering för aktuella barn inom socialtjänsten. Det innebär att alla handläggare fyller i en enkät per barn (avidentifierad) med frågor om barnet och dess familj. Handläggaren svarar utifrån kännedom och bedömning. Enkäterna sammanställs för alla aktuella barn vid mättillfället. Som exempel kan nämnas att i Nacka bedömdes 15 % av barnen ha bevittnat våld, motsvarande siffra för Sollentuna var 26 %, Gotland 31 %, Salem 15 % och Spånga/Tensta 26 %. Den 23:e och 26:e januari 2018 gjordes en målgruppsinventering av alla aktuella barnavårdsärenden hos Socialtjänsten i Östersund. Vid mättillfället var 429 barn aktuella. Av dem bedömdes 22,6 % ha bevittnat våld.

Om målgruppsinventeringen i Östersund används för att ge en uppfattning om hur många av de barn som var aktuella hos socialtjänsten under mars 2019 som bevittnat våld ges följande;

Tabell 4.6 Antal aktuella barnavårdsärenden i mars månad och dessa siffror i relation till Östersunds målgruppsinventering där 22,6 % av ärendena bedömdes vara barn som bevittnat våld.

<u>Kommun</u>	<u>Antal aktuella barnavårds- ärenden i mars 2019</u>	<u>22,6 % av antalet som var aktuella i mars -19</u>
Berg	40	9
Bräcke	91	21
Härjedalen	-	-
Krokom	40	9
Ragunda	53	12
Strömsund	76	17
Åre	-	-
Östersund	630	142
Totalt	930	210

Not. - anger att uppgift saknas

Av tabell 4.6 framgår det att 930 aktuella barnavårdsärenden var aktuella i mars månad, i de sex kommuner som lämnat in uppgifter. Skulle Östersunds kommuns målgruppsinventering vara representativ för de kommuner som besvarat enkäten så torde cirka 210 aktuella ärenden i mars månad innehålla barn som bevittnat våld.

När socialtjänsterna i länet genomförde en fokusmånad i mars månad så var två utav frågorna i FRE-DA-kortfrågor om barns utsatthet. Om man hade barn under 18 år skulle personen svara på om barnet/barnen bevittnat våld samt om barnet/barnen själv varit utsatta för våld. Av de 105 personer som svarat på frågan om deras barn bevittnat våld så svarade 16 personer att deras barn bevittnat våld vid enstaka tillfälle och 12 personer att det skett vid upprepade tillfällen. Av de 116 personer som svarat på frågan om deras barn själva blivit utsatta för våld svarade elva personer att det hänt vid enstaka tillfälle och sex personer angav att det skett vid upprepade tillfällen.

Centrum mot vålds statistik

Antal barn som fått samtal enligt Trappanmodellen (Socialstyrelsen, 2019c) hos CMV är 15 stycken år 2017 och nio stycken år 2018. Under 2018 har CMV börjat erbjuda individuella föräldrasamtal till föräldrar vars barn går i Trappan, två föräldrar påbörjade samtalen under hösten 2018 (Centrum mot våld, 2019).

13 barn bodde någon gång under 2018 i CMV:s jourboenden (Centrum mot våld, 2019).

Hälso-och sjukvården (Region Jämtland Härjedalen) statistik

Personal inom hälso-och sjukvården har anmälningsplikt enligt 14 kap 1§ SoL om de har anledning att misstänka att ett barn far illa. Om en orosanmälan upprättas så ska det dokumenteras i journalförings-systemet Cosmic. Nedan beskrivs hur många anmälningar om misstänkt oro för barn som skickades från Region Jämtland Härjedalen till socialtjänsten i barnets hemkommun, oavsett anledning till oro (enkät-svar från Region Jämtland Härjedalen).

Tabell 4.7 Antal anmälningar om misstänkt oro för barn som upprättats av Region Jämtland Härjedalen och därefter skickats till socialtjänsten

<u>Årtal</u>	<u>Antal</u>
2016	123
2017	292
2018	339

Av de anmälningar som redovisas i tabell 4.7 så står Barn- och ungdomspsykiatri (BUP) för en stor andel av anmälningarna, ca 100 stycken gjorde BUP under 2018 (enkätsvar från Region Jämtland Härjedalen).

Polis och Åklagares statistik

I enkätsvar från Polis och Åklagare Polisområde Jämtland så lämnas följande statistik avseende 2018.

Tabell 4.8 Antal barn som är utsatta för brott, uppdelat på några av de brottsrubriceringar som hör till våld i nära relation¹⁰.

<u>Brottsrubricering</u>	<u>Flickor</u>	<u>Pojkar</u>	<u>Totalt</u>
Grov fridskränkning under 18 år	6	4	10
Misshandel inomhus, bekant under 15 år	35	50	85
Våldtäkt inkl grov, inomhus	35	5	40
Sexuellt utnyttjande och övergrepp	10	2	12
Totalt	86	61	147

¹⁰ Siffrorna svarar för det antal som inkommit till gruppen som jobbar med Brott i nära relation. Merparten av alla brottsanmälningar hamnar där men ett fåtal kan hamna på andra enheter.

I tabell 4.8 framgår det att det är vanligare att flickor blir utsatta för grov fridskränkning, våldtäkt inklusive grov inomhus och sexuellt utnyttjande och övergrepp. Totalt anmäldes det under 2018 att 147 barn blivit utsatta för något av de redovisade brotten.

Polisen ombads i enkäten (se bilaga 4) beskriva om de kan skönja några trender vad gäller brott i nära relationer. Polisen ser att;

- Antalet anmälningar för de brotten ökar^a
- Antalet anmälningar med hedersrelaterat våld och förtryck ökar^a
- Även sexualbrott med målsägande under 18 år ökar
- En ökning av brott mot barn

På frågan "Finns det andra trender ni kan se som skulle kunna påverka förekomsten av brott i nära relation på sikt?" svarar Polisen att "en fortsatt sexualisering i samhället och att det går ner i åldrarna" (enkätsvar från Polisen).

Kvinnojourens statistik

Enligt verksamhetsberättelsen (Kvinnojouren, 2019) bodde 14 barn i Kvinnojourens akuta tillfälliga boende under 2018. Samma år hade Kvinnojouren noterat antalet samtal med barn, det var 254 stycken samtal.

^a Frågan i enkäten åsyftar trender kring våld i nära relationer, oavsett vuxna eller barn.

4.1.3 Hedersrelaterat våld och förtryck bland vuxna och barn

Omfattningen regionalt

I de verksamhetssystem som socialtjänsterna i länet har är det inte möjligt att ta fram statistik kring omfattningen av hedersrelaterat våld och förtryck. Socialtjänsterna i länet ombads i enkäten (bilaga 2) uppskatta i hur många av de aktualiseringar för barn 0–17 år som har koppling till att bevittna/själva vara utsatt för våld i en nära relation som har koppling till hedersrelaterat våld och förtryck.

Tabell 4.9 Antal aktualiseringar under 2018 för barn 0-17 år som bevittnat/själva varit utsatt för våld i en nära relation samt socialtjänstens uppskattning av hur många av dem som handlade om hedersrelaterat våld och förtryck

Antal aktualiseringar med koppling till att bevittna/själva vara utsatt för våld i en nära relation		Socialtjänstens uppskattning av i hur många av aktualiseringarna som det handlar om utsatthet för hedersrelaterat våld och förtryck?
Kommun		
Berg	47	1 %
Bräcke	a	a
Härjedalen	-	-
Krokom	21	ca 15 %
Ragunda	34	0 %
Strömsund	a	Endast ett fåtal ca 2-3 %
Åre	-	-
Östersund	402	ca 4 %

a Går inte att ta fram uppgift på ur verksamhetssystemet

Not. - anger att uppgift saknas

I tabell 4.9 framgår att fyra av fem kommuner som redovisat sin uppskattning kring andelen hedersärenden av det totala antalet orosanmälningar med koppling till att bevittna/själva vara utsatt för våld i nära relation anger att det är mellan 0–4 % under 2018. Krokom uppskattar att det handlar om cirka 15 %. Både Bräcke och Strömsund uppger att de inte kan ta fram siffror ur sina verksamhetssystem kring aktualiseringar med koppling till att bevittna/själva vara utsatt för våld i nära relation.

På samma sätt ombads socialtjänsterna i enkäten (bilaga 2) att uppskatta i hur stor andel av de vuxna som de utrett för våld i nära relation under 2018 som upplevt hedersrelaterat våld och förtryck. I Östersund där man under 2018 utredde 34 vuxna våldsutsatta var uppskattningsvis ca 10 % utsatta för hedersrelaterat våld. I Ragunda och Berg där man under 2018 utredde fyra respektive sex personer var inte någon utsatt för hedersrelaterat våld och förtryck. Däremot i Strömsund som utredde tre personer under 2018 var samtliga utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck. I Bräcke utredde två vuxna under 2018 varav en var utsatt för hedersrelaterat våld. Krokom uppger inte någon uppskattning av andel.

Hedersrelaterade brott kan exempelvis handla om frihetsberövande, tvång, äktenskapstvång, vilseledande till tvångsäktenskapsresa, hot, kränkande fotografering, ofredande, misshandel, mord eller mordförsök (Polisen, 2019c). Av dessa brottskategorier har enkäten till Polisen innehållit en fråga om antal anmälningar för barn och vuxna som misshandlats under 2018. Personer misshandlade utifrån hedersmotiv kan ingå bland dessa. Inga anmälningar inkom under 2018 till polisområde Jämtland om äktenskapstvång eller könsstympning. För de övriga brotten har ingen fråga i enkäten ställts kring omfattning.

Polisen ombads i enkäten (bilaga 4) beskriva om de kan skönja några trender vad gäller brott i nära relationer. De upplever att antalet anmälningar med hedersrelaterat våld och förtryck ökar.

På frågan "uppskatta omfattningen av olika former av våld som de som ni möter är utsatta för" anger Polisen svarsalternativet "ingen uppfattning/vet ej".

I enkäten till Kvinnojouren (bilaga 5) har de inte angett något svar på frågan om i vilken omfattning de kvinnor som de möter är utsatta för hedersrelaterat våld eller förtryck.

Omfattningen nationellt

Under de senaste åren har hedersrelaterat våld och förtryck uppmärksamrats allt mer. Utsatta har synliggjorts i allt större utsträckning. Socialstyrelsen fick i uppdrag att kartlägga omfattningen av hedersrelaterat våld och förtryck men när de under våren 2019 slutredovisade uppdraget så konstaterade de att det inte var möjligt med stöd av den statistik som finns i verksamheterna idag samt det uppdrag de haft. Det finns mörkertal och området är svårt att undersöka (Socialstyrelsen, 2019a).

Nationellt syns en ökning av antalet anmälningar för brottet äktenskapstvång från år 2015 till 2018. Antalet ärenden för brottet vilseledande till tvångsäktenskapsresa har däremot handlat om ca 11–13 ärenden per år (Hedersförtryck, 2019).

Tabell 4.10 Antal anmälningar om äktenskapstvång respektive vilseledande till tvångsäktenskap för åren 2015-2018

	<u>Äktenskapstvång</u>	<u>Vilseledande till tvångsäktenskapsresa</u>
2015	37	11
2016	70	12
2017	90	14
2018	118	13

I vägledningen "Barn som kommer till Sverige och uppges vara gifta (Socialstyrelsen, 2019b) framgår att det idag inte finns kunskap om antalet barn som kommer till Sverige och som uppges vara gifta, men olika försök att få en tydligare bild av läget har gjorts sedan hösten 2015. I Migrationsverkets utredning År du gift? (Migrationsverket, 2016) identifierades 132 barn som uppgett att de är gifta. Alla var eller hade varit ensamkommande barn, det vill säga anlände utan vårdnadshavare eller annan ställföreträdare, när de kom till Sverige. Utredningen konstaterade att det troligen finns ett mörkertal och kunde inte när utredningen avslutades, med säkerhet svara på hur många av de barn som var inskrivna i Migrationsverkets mottagningssystem som uppgivits som gifta.

Nationell statistik för antal könsstympade personer visar att ca 38 000 flickor och kvinnor i Sverige lever med konsekvenserna av könsstympning. Av dessa är cirka 7 000 flickor under 18 år. De största skattade grupperna är födda i Somalia, Eritrea, Etiopien, Egypten och Gambia. Dessa flickor och kvinnor har genomgått könsstympning innan de kom till Sverige. Socialstyrelsen uppger att siffrorna är en viss underskattning av antalet flickor och kvinnor som varit utsatta för könsstympning. Det finns inga kända fall av könsstympning utförd i Sverige (Socialstyrelsen, 2015). Könsstympning av flickor och kvinnor är förbjudet enligt Svensk lag, lag med förbud mot könsstympning av kvinnor (1982:316), även om flickan blir könsstympad utanför Sveriges gränser.

Ungdomsstyrelsen studie "Gift mot sin vilja" uppskattade 2009 att 70 000 individer i Sverige i åldern 16–25 år upplever att de inte kan välja fritt vem de vill gifta sig med. Uppskattningen gjordes utifrån resultatet i en enkätundersökning. 6,6 procent av de unga kvinnorna och 3,8 procent av de unga männen kände av sådana begränsningar. Enligt studien är det mycket vanligare med begränsningar i valet av framtida partner i familjer med utländsk bakgrund än svensk. Flickor med utländsk bakgrund är de som oftast säger att de har begränsningar eller villkor (Ungdomsstyrelsen, 2009).

Liknande siffror presenteras i studien Ung 018 (Ghadimi & Gunnarsson, 2019) där uppger 5–6 % av högstadie- och gymnasieungdomarna att de inte får välja vem de ska gifta sig med. Även det faktum att flickor som grupp begränsas och kontrolleras i betydligt högre grad än pojkar som grupp samt att de som utsätts lever oftare i familjer med utlandsfödda föräldrar bekräftas i denna studie.

Ung 018 har utifrån svaret på frågan om man har ett krav på sig att vara oskuld innan man gifter sig tittat på vilka skillnader det finns för de som lever med det kravet respektive utan det kravet. I gruppen som har ett oskuldskrav på sig hittar vi de som förväntar sig tvång, hot eller våld av närstående vid en otillåten kärleksrelation. Däremot i gruppen som inte har ett krav på sig att vara oskuld förväntar de sig inte att bli utsatt för något tvång, hot eller våld (Ghadimi & Gunnarsson, 2019).

En kartläggning som gjorts i Stockholm, Göteborg och Malmö (med samma enkätformulär som Ung 018) fann man att mellan 8 % och 13 % av ungdomarna i studien (årskurs 9) lever med hedersförtryck, beroende på hur heder definieras. De flesta är flickor. Av dem som lever med oskuldsnormer och relaterade begränsningar är 73 % flickor, 24 % pojkar och 3 % vill/kan inte svara. Av dem som lever med våldsnormer och relaterade begränsningar är 55 % flickor, 29 % pojkar och 16 % vill/kan inte svara (Strid, Enelo, Cinthio & Baianstovu, 2018).

I gruppen som inte fritt får välja sin framtida partner finns en stor överrisk för att bli utsatt för barnmisshandel (Jernbro & Janson, 2017). Studien anger att det inte ska ses som ett orsakssamband men att gruppen är särskilt utsatt och behöver uppmärksammas. I gruppen som inte själv får välja partner är det 88 % som någon gång varit utsatt för barnmisshandel jämfört med 42 % i den grupp som själv får välja partner. Motsvarande siffra vad gäller att bli utsatt för minst två former av barnmisshandel är 59 % (jämfört med 16 % för de som själva får välja).

Nationellt centrum för kvinnofrid (2018) skriver att det är viktigt att särskilt tala om hbtq-personers utsatthet för hedersrelaterat våld och förtryck på grund av sin sexuella läggning eller könsidentitet. Av de ungdomar som ingår i studien Ung 018 och som svarat att de förväntas vara oskuld fram till giftemålet svarar 82 % av flickorna och 80 % av pojkarna att de förväntas vara heterosexuella (Ghadimi & Gunnarsson, 2019).

4.2 Stöd och hjälp till dem som utsätts för våld i nära relation i Jämtlands län

För att de som utsätts ska få den stöd och hjälp de har behov av är det viktigt att det finns resurser hos ansvariga aktörer. Resurser kan innebära många olika saker så som insatser till målgruppen men även kunskap, kompetens och rutiner. Fokus i denna kartläggning ligger på insatser till målgruppen våldsutsatta vuxna och barn samt de som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck.

Socialtjänstens resurser i kommunerna

Länets kommuner samverkar kring en rad insatser inom ramen för Centrum mot våld (CMV). Vilka insatser som CMV ska ha styrs av ett samverkansavtal. Samma insatser gäller för alla kommuner. I den enkät, se bilaga 2, som sex av länets kommuner besvarat ombads kommunerna svara på "Beskriv vilka insatser ni kan erbjuda till vuxna som varit utsatt för våld i en nära relation (insatser i egen regi). Beskriv även insatser under kvällar/nätter och helger." Nedan redogörs för hur kommunerna besvarat frågan, notera att även de svar kring insatser som erbjuds via CMV redovisas för de kommuner som valt att ta med dessa.

Tabell 4.11 Kommunernas insatser till våldsutsatta vuxna

<u>Kommun</u>	<u>Insatser</u>
Berg	Tillfälligt boende, Stödsamtal, Föräldrastöd, Ekonomiskt bistånd, Bostad, Flytt till annan kommun, erbjuder alltid skyddsboende
Bräcke	Motiverande samtal och stödjande samtal från vår Öppenvård. Samtal hos CMV.
Härjedalen	-
Krokom	Stödsamtal via Centrum mot våld våldsutsatt. I egen regi saknas insatser under kväll/natt och helg. Vid akutsituationer finns möjlighet till social beredskap som bedömer behov av akut stöd.
Ragunda	FREDA farlighetsbedömning, samtal öppenvård, skyddat boende, annat korttidsboende ex. vandrarhem
Strömsund	Olika stödinsatser inom öppenvården.
Åre	-
Östersund	Centrum mot våld, jourlägenhet.

Not. - anger att uppgift saknas

I tabell 4.11 framgår att Berg, Bräcke, Strömsund och Ragunda erbjuder stöd till vuxna via den egna kommunens öppenvård. Krokom erbjuder stöd via Centrum mot våld. Centrum mot våld är organiserad inom ramen för Östersunds kommun där även Östersund kommun själva finansierar en samordnare. Östersunds kommun erbjuder stöd via CMV och samordnare. Notera att alla kommuners socialtjänst kan bevilja stöd i form av ekonomiskt bistånd, tillfälligt boende i form av exempelvis jourlägenhet, skyddat boende (rapportskrivarens notering).

Barn som bevittnat/blivit utsatta för våld ska få insatser utifrån sina behov av skydd, stöd och behandling enligt 7 kap 3 § SOSFS 2014:4. I den enkät, se bilaga 2, som sex av länets kommuner besvarat ombads kommunerna svara på "Beskriv vilka insatser er kommun kan erbjuda till barn som upplevt våld i en nära relation (insatser i egen regi). Beskriv även insatser under kvällar/nätter och helger." Nedan redogörs för hur kommunerna svarat.

Tabell 4.12 Kommunernas insatser till barn som bevittnat/blivit utsatt för våld

<u>Kommun</u>	<u>Barn</u>
Berg	Strukturerad öppenvård, Trappan ^b , KIBB ^a
Bräcke	Trappan ^b , stödinsatser genom vår öppenvård.
Härjedalen	-
Krokom	Trappan ^b - samtal dagtid I egen regi saknas insatser under kväll/natt och helg. Vid akutsituationer finns möjlighet till social beredskap som bedömer behov av akut stöd.
Ragunda	Trappan ^b , samtal öppenvård, jourfamiljehem, skyddat boende
Strömsund	Olika stödinsatser inom öppenvården ex trappanb, enskilda stödsamtal
Åre	-
Östersund	KIBB ^a , föräldrastöd, Trappan ^b , Ankaret ^c , jourfamilj

^a KIBB- Kognitiv Integrerad Behandling vid Barnmisshandel- är en manualbaserad behandlingsmodell för familjer där fysisk barnmisshandel förekommit (Allmänna barnhuset, 2019)

^b Trappan är en modell för krissamtal med barn, 4-17 år, som upplevt våld i sin familj (Socialstyrelsen, 2019)

^c Ankaret är ett så kallat HVB-hem (hem för vård och boende) i Östersunds kommun för barn/ungdomar och deras familjer (Socialtjänsten Östersund, 2019)

Not. - anger att uppgift saknas

I tabell 4.12 redovisas att alla kommuner som besvarat enkäten (bilaga 2) erbjuder så kallade Trappan-samtal (Socialstyrelsen, 2019c) för barn. Berg och Östersund har insatsen KIBB (Allmänna barnhuset, 2019). För de barn som har behov av skydd från fortsatt våld så kan alla socialtjänster bevilja bistånd till placering utanför det egna hemmet så som exempelvis jourfamilj och skyddat boende (rapportskrivarens egen notering).

Enligt Öppna jämförelser har alla länets kommuner, utom Härjedalen, en socialjour som bemannas av personal med socionomexamen all tid utanför kontorstid. Med jourverksamhet menar Socialstyrelsen att; vara beredd på kommande händelseutveckling och där man omedelbart kan nås per telefon, ge råd och stöd, göra en professionell bedömning och där man vid behov kan vara på plats exempelvis hos en familj inom högst två timmar (Kolada, 2019).

Centrum mot vålds resurser

Centrum mot våld (CMV) finansieras av länets åtta kommuner. Verksamheten ska enligt samverkansavtalet ge stöd till våldsutsatta, våldsutövare samt barn och unga som har utsatts/har bevittnat våld. Det frångår inte varje enskild kommun ansvar för att tillhandahålla det stöd som den enskilde har behov av enligt lagstiftningen. Texten nedan är hämtad från CMV:s verksamhetsberättelse för 2018 och redogör kortfattat för det stöd som våldsutsatta vuxna och barn kan erbjudas av CMV.

- Enskilda stödsamtal. För personer över 16 år. Den våldsutsatta personen har möjlighet att ringa till CMV själv/med stöd av någon annan och då få ett begränsat antal samtal (fem) genom så kallad serviceinsats. Det innebär att personen inte registreras hos socialtjänsten. För fortsatt samtalskontakt behöver personen ansöka om det som bistånd enligt 4 kap 1 § SoL i sin hemkommun. I första hand ska stödsamtal kunna ges i den egna hemkommunen, är det inte möjligt sker det via CMV. Samtalen sker i huvudsak i verksamhetens lokal i Östersund, alternativt en kombination av fysiska träffar och kontakt via Skype/telefon. Samtalen sker utifrån personens behov och förutsättningar.

- Gruppverksamhet för kvinnor över 16 år. Leds av två gruppleddare utifrån Utväg Skaraborgs modell för gruppverksamhet för våldsutsatta¹¹. Gruppen består av max 8 deltagare som träffas en gång i veckan under 12 veckor. Våldsutsatta personer kan själv ringa/med hjälp av någon annan och anmäla sitt intresse för att delta i grupp.
- Trappansamtal för barn 4–17 år. Trappan är en modell för krissamtal med barn som upplevt våld i sin familj. Barnens föräldrar erbjuds ett begränsat antal föräldrasamtal. I första hand ska Trappansamtal kunna ges i den egna hemkommunen, är det inte möjligt utför CMV det.
- Två jourlägenheter som är stora nog att ha medföljande utomstående personal med eller att rymma en förälder med många barn. I en av lägenheterna kan man ta med sig husdjur och den är även delvis anpassad för personer med funktionshinder. Lägenheterna kan användas av samtliga kommuner i länet vid behov av tillfällig bostad på grund av våldsutsatthet. Under tiden en person bor i lägenheterna kan denne få stöd/kontakta personal under kontorstid. 2018 fördes statistik på hur ofta lägenheterna var belagda när en kommun hör av sig och hade ett behov. Vid fem tillfällen var de fullbelagda. De som bott i jourlägenheterna har kommit från olika kommuner i länet. Behovet av att ha med sig medföljande utomstående personal eller behov av lägenhet som är tillgänglighetsanpassad har inte varit aktuellt för de som bott i lägenheterna under 2018.

I Länsstyrelsens regionala lägesrapport (2019) så beskrivs att CMV har ett utökat samarbete med utredare hos polisen så att våldsutsatta snabbt kan få information om polisanmälan. Det leder också till en större trygghet vilket ökar benägenheten att anmäla brott. De stödsamtal om CMV erbjuder kan pågå under rättsprocessen vilket kan vara ett viktigt stöd för att orka medverka i en brottsutredning.

Hälso- och sjukvårdens resurser

Den enkät (bilaga 3) som skickades till Region Jämtland Härjedalen besvarades av fyra olika företrädare. Namn och funktion på företrädare saknas uppgift på. Nedan redovisas enkätsvaren på frågan om vilket stöd våldsutsatta barn och vuxna kan få av hälso- och sjukvården.

Vuxna som varit utsatta för våld i en nära relation kan få;

- Stödsamtal via primärvårdens psykosociala enheter.
- Stöd via psykiatrin ex i form av Traumabearbetning.
- Sker genom remiss från doktor eller egen vårdbegäran.

Barn som upplevt våld i en nära relation kan få behandling utifrån bedömning och behov. Barn och Ungdomspsykiatrin kan erbjuda stödsamtal, problemlösning alternativt traumabehandling ifall det behövs och bedöms lämpligt. Barn kan även få stöd via barnskyddsteamet på barnkliniken.

Ungdomsmottagningen och Könsdysforiavdelningen är HBTQ certifierade. Ungdomsmottagningen möter upp våldsutsatta och har kunskap om det.

Polis och Åklagares resurser

I varje polisområde finns det en uttalad enhet som ska omhänderta ärenden avseende brott i nära relation (Polisen, 2019b).

I Rädda barnens rapport "Brott mot barn 2016–2017" (2018) har man undersökt hur stor andel av de inkomna brott mot barn som handlades inom 90 dagar. Jämtland handlades 60,8 % inom 90 dagar år 2016. År 2017 sjönk andelen till 52 % (medelvärde nationellt för 2017 var 68 %).

Polisen har inlett ett arbete för att öka tillgängligheten i glesbygd som är tänkt att hjälpa målgrupperna. Bland annat har en husbil införskaffats som är tänkt att i länets ytterområden kunna hantera ärenden och fungera som en mobil polisstation (Länsstyrelsen, 2019).

¹¹ En manualbaserad metod för våldsutsatta kvinnor (Utväg Skaraborg, 2019)

Kvinnojouren i Ingemansland

I enkätsvar svarar Kvinnojouren att stödet till vuxna kvinnor består av:

Vi arbetar mot mäns våld mot kvinnor, oavsett om våldet utövas i en relation eller av okänd man. Det stöd vi ger till kvinnor varierar utifrån det behov kvinnan har, till exempel så erbjuder vi stödsamtal via personligt möte, telefon och mail. Dessa stödsamtal kan ske i våra lokaler, hos kvinnan eller annan plats i länet som är lämplig utifrån problematik och hotbild. Vi har ett akut, tillfälligt boende för kvinnor och barn och följer med till polis, advokat, läkare, bank, migrationsverket, socialtjänst eller annan myndighet som kvinnan behöver sällskap till. Vi gör tillsammans med kvinnor säkerhetsplanering inklusive strategier samt genomförande av säkerhetsåtgärder. Vi hjälper kvinnor att adressändra, ansöka om ersättning i olika instanser, hantera betalningar och ta itu med skuldsättning, stöd vid all form av blanketthantering samt råd om var kvinnan kan söka ekonomisk ersättning. Vi ger kvinnor praktiskt stöd i en mängd olika former, vilket kan inkludera att vi tillsammans med en nyinflyttad kvinna visar upp länet och viktiga platser för att starta ett nytt liv, bakgrundshistoria. Vi stödjer kvinnan att hitta rätt inom juridiken och tipsar om ombud om så krävs. Vi anordnar träffar i vår öppna verksamhet där kvinnor får träffas och samtala med varandra, vi anordnar pysselkvällar, utflykter, aktiviteter och resor. De kvinnor som pratar annat språk har vi regelbundna tolksamtal med, samt stödjer i lärandet av svenska.

I enkätsvar svarar Kvinnojouren att stödet till barn består av:

Barn som vi kommer i kontakt med erbjuds Trappansamtal eller andra samtal utifrån barnets behov av samtal. Vi kan följa med barn tillsammans med förälder för att visa upp öppna förskolor, lekparker och andra aktiviteter för barn. För de barn som bor i vårt boende arbetar vi pedagogiskt med att bearbeta det våld som barnet sett, hört eller upplevt. Vi spelar spel, pysslar, ritar och bygger pussel, är utomhus och leker samt anordnar barnaktiviteter för att stimulera barnen vars liv är tillfälligt satt på paus i och med att de bor hos oss. Vi stödjer mamma och barn i kontakt med förskola och skola, samt följer med vid inskrivningssamtal om mamman så önskar. I de fall barnen fått byta namn och ort tränar vi tillsammans på den bakgrundshistoria som de ofta behöver ha lärt in. Vi kan också hjälpa barnen att hitta lämpliga fritidsaktiviteter.

Kvinnojouren har ett akut tillfälligt boende där kvinnor och barn erbjuds en fristad under en period då de ut säkerhetssynpunkt inte har möjlighet att bo kvar hemma. Dels erbjuds akut boende till kvinnor som söker sig direkt till verksamheten dels genom biståndsbeslut fattat av socialtjänsten. De kvinnor som bor i Kvinnojourens boenden kan, dygnet runt, nå kvinnojouren om en händelse uppstår av akut karaktär (Kvinnojouren, 2019).

Kvinnojourens tillfälliga boende består av;

- Kollektivt boende: Kvinnojouren erbjuder i första hand kollektivt boende med eget sovrum till modern och eventuellt medföljande barn. Det finns två lägenheter för kollektivt boende.
- Lägenhet i Östersund: Kvinnojouren har också en mindre lägenhet i Östersund, lägenheten bekostas av avgifter om någon annan kommun utanför Jämtlands län placerar någon hos dem.
- Lägenhet i Krokom: Sedan 2015 disponerar Kvinnojouren en liten lägenhet i Krokom genom ett samarbete med Krokomsbostäder

Kvinnor och barn från länet prioriteras men de tar även emot kvinnor och barn från övriga landet. Kvinnojouren tar inte emot kvinnor i aktivt missbruk, kan ta emot personer med vissa funktionsnedsättningar. En bedömning kring vad som är lämpligt med hänsyn till de som redan bor i boendet kan medföra att man behöver säga nej till en placering. (Kvinnojouren, 2019).

I verksamhetsberättelsen för 2018 belyser Kvinnojouren att bristen på bostäder märks mer och mer i deras verksamhet. Den genomsnittliga övernattningstiden har mer än fördubblats under 2018. Medelvärde över alla år är 57 nätter men de har de senaste åren varit strax under 100. Det medför att kvinnor och barn som skulle kunna flytta upptar platser på boendet för kvinnor och barn som haft behov av att flytta in. Det har hänt ett antal gånger under året (Kvinnojouren, 2019).

4.3 Hur ser verksamheterna på sina resurser och utmaningar

I den enkät som skickats till samtliga kommuner, hälso-och sjukvården (Region Jämtland Härjedalen), Polis och Åklagare samt Kvinnojouren så finns en fråga som handlar om "Vad kan förbättras i det stöd/ behandling ni ger till barn och/eller vuxna" (svart text i tabellerna). I den regionala lägesbild som Länsstyrelsen skrivit har kommunerna fått svara på hur de svarar upp mot de behov som våldsutsatta vuxna och barn har behov av (blå text i tabellerna). I nedanstående tabeller framgår verksamheternas bedömningar. Utifrån svaren har rapportskrivaren delat in dem i fyra olika kategorier; boende, arbetssätt och kapacitet, kunskap och information om stöd/hjälp.

Tabell 4.13 Kommunernas bedömning kring vad som kan förbättras i det stöd/behandling de ger barn och/eller vuxna.

<u>Boende</u>	<u>Arbetssätt och kapacitet</u>	<u>Kunskapsbehov</u>	<u>Information om stöd/hjälp</u>
Boende för kvinnor med flera barn i olika åldrar	Ändrat arbetssätt mellan kommun och polis i det akuta skedet	Barn med särskilda behov	Öka kännedomen hos allmänheten om vilket stöd som finns att få hos kommunen
Lättare att få plats på Kvinnojouren	Mer flexibelt och praktiskt stöd	Att samtala med funktionshindrade	Säkerställa att informationen är tillgänglig för alla
CMV:s jourlägenheter bör vara bemannat och ha ett högre skydd	Äldre/särskilda behöver uppmärksammas mer	Äldre/särskilda behov behöver uppmärksammas mer	
Ibland brist på plats i skyddat boende	Ett speciellt samtalsstöd för personer utsatta för hedersproblematik	Generellt bättre kunskap och förståelse	
	Fåtal kommuner bedömer att det stöd de ger är tillräckligt för målgruppen	Kunskap kring HBTQ och våld	

Tabell 4.14 Kvinnojurens bedömning kring vad som kan förbättras i det stöd/behandling de ger barn och/eller vuxna.

<u>Boende</u>	<u>Arbetssätt och kapacitet</u>	<u>Kunskapsbehov</u>	<u>Information om stöd/hjälp</u>
Snabbare tillgång till ny bostad för kvinnor, genom återupprättat samarbete med det lokala bostadsbolaget	Utöka närvaron i de perifera delarna av länet Önskan om att kunna byta ut kvinnors tekniska utrustning i samband med boende	Tillgång till person som har teknisk kompetens och kan våld	Material på flera språk

Tabell 4.15 Polisens bedömning kring vad som kan förbättras i det stöd/behandling de ger barn och/eller vuxna

<u>Boende</u>	<u>Arbetssätt och kapacitet</u>	<u>Kunskapsbehov</u>	<u>Information om stöd/hjälp</u>
	Förbättra förmågan kring it-relaterad brottslighet så som grooming, sexuell posering mm	Kompetens kring den it-relaterade brottsligheten så som grooming, sexuell posering mm	Önskan om att utbilda skolor och skolelever om vad som är brottsligt
	Utveckla det som görs när polispatrull är först på plats		

Tabell 4.16 Region Jämtland Härjedalens bedömning kring vad som kan förbättras i det stöd/behandling de ger barn och/eller vuxna

<u>Boende</u>	<u>Arbetssätt och kapacitet</u>	<u>Kunskapsbehov</u>	<u>Information om stöd/hjälp</u>
	Stöd till personal som gör orosanmälningar på barn	Att kontinuerligt erbjuda utbildning kring att ställa frågan om våld.	
	Att fånga upp våldsutsatthet kan förbättras.	Ökad kunskap kring barn och ungdomar	
	Samverkan kring barn kan förbättras. Ex via ett Barnahus	inkl hedersrelaterat våld	
	Kapacitet att kunna undersöka och behandla barn som varit utsatta för psykiskt eller fysiskt våld eller upplevt våld i familjen		
	Barnskyddsteamet skulle kunna få en uppgift att bli kunskapsspridare till andra verksamheter.		
	Medel avsatta för att ta emot denna grupp barn och ungdomar; akut samt uppföljande vård.		
	Specialistkompetens som utreder barn som ska omhändertas av Socialtjänsten.		
	Tydlighet från ledningen att dessa frågor är viktiga.		

Förutom de saker som verksamheterna själva anger att de vill utveckla så nämns;

- De långa avstånden i länet. Kommunerna anser det problematiskt att polisen saknas i kommunen/orten helt eller delvis över dygnet och att det kan innebära att socialtjänsten inte åker ut under pågående våld om inte polis deltar. Långa utryckningstider för polisen påverkar inte minst tryggheten för den som är våldsutsatt i glesbygd (Länsstyrelsen, 2019). En kommun och Kvinnojouren anger i sina enkätsvar (bilaga 2 och 5) att de stora avstånden är en utmaning när det kommer till att kunna erbjuda stöd och hjälp. Det förstärks i den regionala lägesbilden där alla som svarat anger de stora avstånden som den största utmaningen (Länsstyrelsen, 2019).
- När polisens handläggningstider blir längre än förväntat. "Det kan ställa till svårigheter för oss på socialtjänsten att göra vårt arbete när vi blir belagd med förundersökningssekretess och polisens utredningstid blir längre än förväntad" (Länsstyrelsen, 2019).
- Flera kommuner saknar ett resurscentrum där de kan få ett mer behovsstyrt stöd i enskilda ärenden och en mer operativ samverkan i enskilda ärenden (Länsstyrelsen, 2019).
- Att kunskapen om mäns våld mot kvinnor är alldeles för låg i kommunerna, anser Kvinnojouren. De anser att det leder till att våldet tenderar att försvinna i utredningar. De lyfter även att bristen på kunskap kan leda till livsfara (Länsstyrelsen, 2019).

Åklagaren svarar i enkäten att de har svårigheter att hitta personal till Åklagarkammaren som har rätt kompetens och erfarenhet. Polisen svarar att de skulle behöva ungefär 10 procents ökning av sina resurser.

En specifik fråga i enkäten (bilaga 5) gick endast till Kvinnojouren och det var frågan om de upplever att någon specifik grupp av våldsutsatta "hamnar mellan stolarna/har svårt att få insatser för sina behov". Kvinnojouren svarar;

- 35-åriga tvåbarnsmamman från Jämtland som har ett nätverk och arbete. Idag tenderar fokus att ligga på särskilt utsatta grupper i den mån att vi missar den kvinna som inte kan uppvisa särskilda behov.
- Kvinnor i aktivt missbruk har svårt att få hjälp
- Äldre kvinnor med behov av hemtjänst.

Kvinnojouren skriver vidare att:

"Kvinnor möter olika aktörer inom våldsområdet som har olika grundsyn på varför våldet utövas, det innebär att kvinnor får olika svar på samma fråga och det i sin tur blir förvirrande. Det handlar inte om kunskapsnivå, utan om grundsyn, vilket kan variera beroende på vilken person kvinnan pratar med inom polisen, socialtjänsten, vården etc. Om vi inte kan enas om hur vi förklarar våldet, så kan vi inte heller samverka mot målet att stoppa våldet."

5.Diskussion

I avsnittet diskuteras dels omfattningen av våld i nära relation, hedersrelaterat våld och förtryck samt vilket stöd och resurser som finns för våldsutsatta. Avslutningsvis presenteras med utgångspunkt i föreliggande kartläggningen förslag på fortsatt arbete kring utveckling av stöd/insatser till våldsutsatta.

Omfattning

Kartläggning beskriver olika verksamheters statistik kring våldsutsatta vuxna och barn. Nedan kopplas resultaten i kartläggningen med nationell forskning och kunskap kring omfattning av våld i nära relationer inklusive hedersrelaterat våld och förtryck.

Socialtjänsten i de sex kommuner som lämnat svar på enkäten (bilaga 2) utredde under 2018 65 vuxna, varav 59 av dem var kvinnor med anledning av våld i nära relation/hedersrelaterat våld och förtryck. De sex kommunerna uppskattar att ungefär sju av dessa personer varit utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck. Antalet personer som socialtjänsten har i sina system är delvis beroende av i vilken grad socialtjänsten uppmärksammar personens våldsutsatthet och utreder dennes behov. Enligt IVO:s kartläggning (IVO, 2019) så säger de fyra kvinnojourer som IVO samtalat med att det ibland händer att socialtjänsten direkt hänvisar kvinnor till kvinnojouren utan att utreda kvinnans ansökan om hjälp. Kvinnan registreras då inte i socialtjänstens verksamhetssystem. Att säkerställa att kompetens och rutiner finns inom socialtjänsten är viktigt för att både vuxna och barn utreds och får sina behov av skydd, stöd och hjälp tillgodosedda av socialtjänsten. Om fler våldsutsatta uppmärksammas av socialtjänsten och finns i de egna verksamhetssystemen så innebär det också, enligt rapportskrivaren, att det finns tydliga fakta att presentera för politikerna inför beslut om fördelning av kommunens resurser.

Antalet vuxna som utreds inom socialtjänsten hänger även ihop med förmågan att fånga upp våldsutsattheten inom socialtjänstens olika verksamheter och sedan hänvisa dem till den enhet som utreder våldet. I den kartläggning som Socialstyrelsen (2018) har gjort så är det vanligaste att socialtjänsten ställer frågan när man misstänker att en person kan vara utsatt för våld, det vill säga på indikation. Rutinmässiga frågor är vanligast inom områdena försörjningsstöd och missbruk, där ungefär hälften ställer frågor till alla eller till vissa grupper. Äldreomsorgen är det området där det ställs frågor i minst utsträckning gällande våldsutsatthet, gäller både rutinmässiga frågor och frågor på indikation. Resultaten i Socialstyrelsens kartläggning tyder på att målgruppen äldre, trots sin särskilda utsatthet, har förblivit en osynlig grupp när det gäller utsatthet för våld något som de anser är ytterst bekymmersamt. En fördel med att ställa frågor på rutin är att vi undviker att fråga utifrån egna föreställningar och idéer kring vem som är utsatt för våld och inte (Åkesson, Darj, Malmberg & Ravanbakhsh, 2018). Med tanke på att så många som 52 % varit utsatta för fysiskt våld, 45 % för psykiskt våld och 20 % för sexuellt våld av de som fick frågan om våld under fokusmånaden så finns det all anledning för socialsekreterarna att vara uppmärksam på om de bör ställa frågor om våld till dem som de möter, om det inte är så att frågorna ställs på rutin till alla.

Att uppmärksamma barns utsatthet för våld har i denna kartläggning skett genom att socialsekreterare inom alla enheter på Individ-och familjeomsorgen frågat de vuxna kring sina barns erfarenheter. Socialtjänsten har på det sättet fått kännedom om att ett barn kan vara i behov av stöd och ska utreda barnets behov. Att fråga de vuxna om barns utsatthet är generellt sätt vanligare jämfört med att barnen själva får frågan, visar Socialstyrelsens kartläggning (Socialstyrelsen, 2018). Detta gäller både rutinmässiga frågor och frågor på indikation. Socialstyrelsens kartläggning finner också att det är mindre vanligt att fråga föräldrar och barn om barns utsatthet än att fråga vuxna om våldsutsatthet. Sammanfattningsvis visar resultaten i Socialstyrelsens kartläggning att arbetet med att fråga föräldrar och barn om barn har utsatts för eller bevittnat våld behöver stärkas. Det gäller i synnerhet att tillfråga särskilt utsatta grupper som barn med funktionsnedsättningar. Detta är synnerligen bekymmersamt då målgrupperna för de verksamheterna kan vara särskilt utsatta.

Antalet vuxna och barn som utreds påverkas även av andra verksamheters förmåga att fånga upp och slussa vidare till socialtjänsten. Flera verksamheter, inte minst Region Jämtland Härjedalen, arbetar mål- inriktat med att förbättra upptäckten av våld i nära relation bland både vuxna och barn. Region Jämtland Härjedalen gjorde 123 stycken orosanmälningar för barn (oavsett orsak) år 2016 och 2018 gjordes 339 stycken. Antalet patienter som får frågan om våld i nära relation har också ökat från 591 personer år 2016 till 1575 personer år 2018. Förbättrad upptäckt av våld torde innebära fler orosanmälningar till socialtjänsten, fler anmälningar om brott till polisen samt ökad efterfrågan av stöd hos CMV och Kvinno- jouren.

Antalet vuxna och barn som utreds inom socialtjänsten hänger även ihop med allmänhetens kunskap om att man kan vända sig till socialtjänsten för stöd. Enligt den regionala lägesbilden behöver verksamheters hemsidor målgruppsanpassas så att informationen når ut/är tillgänglig för alla. (Länsstyrelsen, 2019)

Många kvinnor söker årligen stöd hos Kvinnojouren i Jämtlands län. Under 2018 hade de kontakt med minst 248 kvinnor. Centrum mot våld för inte statistik över antal unika individer men har under 2018 haft 148 stödinsatser till våldsutsatta (ibland har en person tagit del av flera stödinsatser).

I statistiken från socialtjänsten i länet kring vuxna framgår att majoriteten av de som söker stöd för sin våldsutsatthet är kvinnor. Samma sak gäller för några av de brott som ingår i kategorin brott i nära relation. Som exempel kan nämnas att av de 78 personer som utsatts för misshandel (inklusive grov) i nära relation, inomhus under 2018 så var det 70 kvinnor och åtta män. Av alla anmälda misshandelsbrott mot kvinnor över 18 år står misshandel av bekant i nära relation, inomhus för 40,1 % medan för män står det för 16,9 % (Brottsförebyggande rådet, 2019). Polisen i polisområde Jämtland ser en trend kring att anmälningarna för brott i nära relation, sexualbrott med målsägande under 18 år, brott mot barn och hedersrelaterat våld ökar. De beskriver en oro kring hur en fortsatt sexualisering i samhället påverkar förekomsten av våld i nära relationer (enkätsvar Polisen). Enligt presentation från polisen (Personlig kommunikation K. Larsén 20/3 2019) så ökade antalet våldsbrott under år 2017 - 2018 med 20 %. Av dessa är 30 % brott mot barn under 15 år. Våldtäkt mot flickor under 15 ökade med 130 % under år 2017–2018.

Antalet orosanmälningar med anledning av att barn bevittnat våld/blivit utsatta för våld har ökat i tre av fyra kommuner i Jämtlands län från 2017 till 2018. Under 2018 aktualiserades 504 flickor och pojkar under 18 år hos socialtjänsten i Berg, Krokom, Ragunda och Östersund med anledning av våld i nära rela- tion. Region Jämtland Härjedalen gjorde år 2018 339 orosanmälningar med anledning av misstanke om att ett barn far illa (oavsett orsak). Polisen i polisområde Jämtland fick år 2018 in 147 anmälningar för barn som varit utsatta för; grov fridskränkning, misshandel inomhus, våldtäkt inomhus, sexuellt utnyttjan- de och övergrepp.

I rapporten *Brott i nära relationer- en nationell kartläggning* (Brottsförebyggande rådet, 2014) anges att minst 150 000 barn bor i hushåll där det förekommer våld. Allmänna Barnhusets studie Våld mot barn redovisar vad elever i åk 9 i grundskolan och åk 2 på gymnasiet svarat:

- 24 procent av eleverna har någon gång blivit utsatta för fysiskt våld av en vuxen person (föräldrar eller annan vuxen person).
- 16 procent av eleverna har blivit utsatta för psykiskt våld av en vuxen. 11 % blev utsatta av sina för- äldrar.
- 14 procent av eleverna rapporterade att de har upplevt våld mellan vuxna i familjen, det vill säga att en förälder utövat fysiskt eller psykiskt våld mot en annan förälder.
- Totalt sex procent har blivit försummade. En procent har utsatts för fysisk försummelse och fem pro- cent för emotionell försummelse.
- Totalt nio procent, 14 procent av flickorna och två procent av pojkarna, har utsatts för sexuella över- grepp av en vuxen person. Av samtliga elever uppgav två procent, fyra procent av flickorna och 0,4 procent av pojkarna, en förälder eller styvförälder som förövare.

- Totalt 44 procent av eleverna har varit utsatta för någon typ av misshandel av en vuxen inom eller utanför familjen. Det vanligaste är att barnmisshandeln skett inom familjen, 36 procent av eleverna har varit utsatta för någon typ av misshandel av föräldrar (inklusive styvföräldrar och familjehemsföräldrar).

Brottsförebyggande rådets rapport menar att det skett en minskning av fysisk barnmisshandel i hemmen under tidsperioden 1995 till 2016. Även psykisk misshandel tycks ha minskat något jämfört med 2011 (Jernbro & Janson 2017).

Barns våldsutsatthet uppmärksammas mer och mer i länet vilket leder till fler orosanmälningar till socialtjänsten och fler brott mot barn anmäls till polisen. Rapportskrivaren kan tydligt se en utmaning för de flesta verksamheter som besvarat verksamhetsenkäterna (bilaga 2-5) att ta hand om det stora antalet barn som behöver stöd.

När socialtjänsten i sju av åtta kommuner genomförde en fokusmånad där alla vuxna som besökte en socialsekreterare under mars månad skulle få frågor enligt FREDA-kortfrågor så angav 52 % av de som svarade att de någon gång i livet varit utsatta för fysiskt våld, 45 % hade varit utsatta för psykiskt våld och 20 % för sexuellt våld. Av de som varit utsatta för någon form av våld så var det ofta (men inte enbart) någon de har eller har haft en nära relation till. För de som har barn under 18 år så var det 16 barn som bevittnat våld någon enstaka gång och 12 barn som bevittnat våld vid upprepade tillfällen. Dessutom hade 11 barn själva varit utsatta för våld vid enstaka tillfälle och 6 barn vid upprepade tillfällen. In-samlandet har inte skett på sådant sätt att det går att uttala sig om ifall detta är representativt för alla vuxna som besöker socialtjänsten. Med all tydlighet visar dock siffrorna att många av de som fick FREDA-kortfrågor under mars månad hade upplevt någon form av våld i sitt liv, oftast någon form av våld i nära relation.

Att biståndshandläggare för äldreomsorg och LSS inte deltagit i fokusmånaden innebär att det finns andra målgrupper som vi inte fått någon lokal/regional kunskap kring, deras våldsutsatthet har inte uppmärksammas i fokusmånaden. Svar från polis, åklagare indikerar att gruppen funktionshindrade förekommer i liten utsträckning hos dem, kvinnojouren anger inte något svar på frågan.

Nationellt centrum för kvinnofrid (Nationellt centrum för kvinnofrid) har gjort en studie som är nationellt representativ. Studien omfattar 10 000 kvinnor och 10 000 män i åldrarna 18–74 år. Nedan presenteras några av resultaten ifrån studien där utsattheten för våld inträffat efter 18-årsdagen. I studien fann man att:

- 10 % av kvinnorna och 1 % av männen angav att de utsatts för med våld påtvingat samlag (inklusive försök) efter att de fyllt 18 år. (betraktas som allvarigare sexuellt våld). Av de kvinnor som blev utsatta så var förövaren i hälften av fallen aktuell partner, därefter okänd, bekant och ovanligast var av en före detta partner. Bara i några enstaka fall uppgav kvinnorna att det var kvinnor som förövare.
- 14 % av kvinnorna utsatts för fysiskt våld och hot om fysiskt våld av en aktuell eller tidigare partner och 5 % av männen.
- 20 % av kvinnorna och 8 % av männen hade under någon period i sitt vuxna liv levt med utsatthet för upprepat och systematiskt psykiskt våld som utövats av aktuell eller tidigare partner.

(Nationellt centrum för kvinnofrid, 2014)

Uppräknat till befolkningsnivå i Jämtlands län skulle resultaten innebära att 4394 kvinnor och 464 män i Jämtlands län i åldern 18–74 år varit utsatta för allvarligt sexuellt våld. Motsvarande siffra vad gäller upplevt fysiskt våld är 6152 kvinnor och 2318 män och för upprepat och systematiskt psykiskt våld 8789 kvinnor och 3709 män.

Brottsförebyggande rådet (BRÅ) genomförde en nationell studie där 20 000 personer valdes ut slumpmässigt. Personerna var i åldrarna 16–79 år. Svarsfrekvensen var 64,2 %. De fann att andelen kvinnor som utsattes för brott i en nära relation under året 2012 var i princip jämnstor med andelen utsatta män (7,0 % jmf med 6,7 %). Det är vanligare att bli utsatt för psykiskt våld än för fysiskt våld. De psykiska formerna av våld som är vanligast är systematiska kränkningar och försök att inskränka friheten. En mycket stor andel (85 %) av de som utsattes för fysiskt våld har även blivit utsatt för psykiskt våld. Däremot är knappt 28 % av de som utsattes för psykiskt våld även utsatta för fysiskt våld. Även om utsattheten under 2012 är jämt fördelad mellan könen så anger Brottsförebyggande rådet att det är vanligare att kvinnor utsätts för grövre våld och har betydligt större behov av hjälp och stödinsatser samt att kvinnor blivit utsatta för mer återkommande psykiskt våld och även fysiskt våld (Brottsförebyggande rådet, 2014). Resultaten ifrån fokusmånaden anger till skillnad ifrån Brottsförebyggande rådets studie att det var vanligare att ha blivit utsatt för fysiskt våld än psykiskt våld (52 % respektive 45 %). Rapportskrivaren ser det som anmärkningsvärt eftersom att Brottsförebyggande rådets studie tydligt anger att nästan alla som varit utsatt för fysiskt våld även varit utsatt för psykiskt våld (85 %) och att psykiskt våld är vanligare än fysiskt våld. FREDA kortfrågor inkluderar inte bara våld i nära relationer utan även våld från andra än närstående, det kan vara en av förklaringarna till att resultatet skiljer sig åt.

Omfattningen av hedersärenden i Jämtlands län är inte möjlig att uttala sig inom ramen för kartläggningen. Socialtjänsten kan inte med hjälp av sina verksamhetssystem ta fram uppgifter kring omfattningen. Ingen anmälning om de två brotten äktenskapstvång/vilseledande till tvångsäktenskap samt könsstympning gjordes 2018. Liknande erfarenhet har Socialstyrelsen som fick i uppdrag att kartlägga omfattningen av hedersrelaterat våld och förtryck men när de under våren 2019 slutredovisade uppdraget så konstaterade de att det inte var möjligt med stöd av den statistik som finns i verksamheterna idag samt det uppdrag de haft. Det finns mörkertal och området är svårt att undersöka (Socialstyrelsen, 2019). Av de uppskattningar som socialtjänsten gjort kring andelen hedersärenden utav de vuxna och barn som varit aktuella utifrån våld så görs bedömningen att antalet hedersärenden i de sex kommunerna utgör en relativt liten andel. Polisen svarar i enkätsvaret att de bedömer att antalet hedersärenden har ökat. Ett sätt att förbättra vetskapen om hur omfattningen av hedersärenden ser ut i en kommun är att göra det möjligt att plocka fram det ur socialtjänstens verksamhetssystem.

Stöd och hjälp till dem som utsätts för våld i nära relation i Jämtlands län

Kartläggningen fokuserar på att beskriva insatser/stöd till våldsutsatta vuxna och barn, inklusive de som utsatts för hedersrelaterat våld och förtryck.

De vuxna som utsatts för våld och som bor i Jämtlands län kan i de flesta av de besvarande kommunerna få stöd i form av öppenvårdsinsatser i sin hemkommun och alla våldsutsatta i länet kan få stöd genom det kommunalt finansierade Centrum mot våld. Kvinnojouren ger stödinsatser till ett stort antal våldsutsatta personer från hela länet varje år. De psykosociala enheterna på hälsocentralerna samt psykiatrien har olika former av stöd/behandling för våldsutsatta i länet.

Verksamheterna ska ge stöd till varje individ utifrån sina unika behov. Det ställer stora krav på verksamheten. De grupper som i avsnitt 2.4 beskrivits som särskilt sårbara har det gemensamt att det finns ett svagt samhällsskydd och bristande samhälleligt stöd om man är utsatt för våld. Många som utsätts för våld i nära relationer får livsavgörande stöd och hjälp av samhällets instanser. Andra som utsätts upptäcks aldrig, trots flera kontakter med exempelvis hälso- och sjukvården och socialtjänsten. Ytterligare andra får inte stöd, trots att de söker stöd upprepade gånger. En orsak till det kan vara att verksamheter brister i att erbjuda stöd som möter den enskildes behov och situation då personen tillhör en grupp som vanligen beskrivs som särskilt sårbar (Länsstyrelsen Skåne 2018). Ur ett intersektionellt¹² perspektiv kan det bero på att det finns normer och föreställningar om våldsutsatta personer. Föreställningarna finns på samhällelig och politisk nivå, men även på individuell nivå. De kan ta sig uttryck i idéer om vilket stöd utsatta personer behöver, eller vilka livssituationer personer utsatta för våld befinner sig i.

¹² Perspektivet används för att förstå hur maktordningar samverkar. Det kan gälla maktstrukturer utifrån exempelvis kön, sexualitet, etnicitet, klass och ålder (NCK, 2019).

Utifrån dessa idéer har samhällets instanser utformat sina insatser (Åkesson et al., 2018). Kartläggningen har inte undersökt hur målgruppen hos respektive verksamhet ser ut, vad de som är våldsutsatta anser om det stöd de fått av respektive verksamhet samt eventuella kötider för insatserna. Rapportskrivaren rekommenderar att socialtjänsterna i länet samlar in de våldsutsattas erfarenheter av stödet och sammanställer det på gruppnivå, så kallad systematisk uppföljning. Syftet med sammanställningen på gruppnivå är att kunna identifiera utvecklingsbehov för att sedan kunna arbeta med förbättringar i verksamheten. Vidare bör en dialog mellan kommunerna och regionen föras kring stöd för våldsutsatta från respektive verksamhet och samverkan däremellan.

Kvinnojouren svarar i enkätsvar (bilaga 5) att tre grupper har svårt att få insatser för sina behov; den 35-åriga mamman från Jämtland som har ett nätverk och arbete, kvinnor i aktivt missbruk och äldre kvinnor med behov av hemtjänst. Kvinnojouren betonar vikten av att man ser till den unika individens behov, oavsett om kvinnan tillhör en särskilt utsatt grupp eller inte.

De barn som bevittnar våld/själva utsätts för våld och dess föräldrar kan få olika former av insatser i sin hemkommun. I samtliga kommuner som besvarat enkäten så kan barn få samtal enligt Trappanmodellen. Region Jämtland Härjedalen kan erbjuda stöd till barn hos Barn-och ungdomspsykiatri, barnskyddsteamet och ungdomsmottagningen. Kvinnojouren ger stöd till de barn som bor i deras boende samt till andra barn de kommer i kontakt med.

Region Jämtland Härjedalen svarar i enkäten (bilaga 3) att de behöver mer kapacitet för att undersöka och behandla barn som varit bevittnat/själva varit utsatta för våld både akut och för uppföljande vård.

Kommunerna anger i den regionala lägesbilden (Länsstyrelsen, 2019) att det behövs ett speciellt anpassat samtalsstöd för de som utsatts/utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck. Rapportskrivaren menar att det bör undersökas hur stödet ska vara utformat. Ett sätt att undersöka det är att ta reda på hur stödet till målgruppen har utformats i övriga landet.

Behovet av stöd och hjälp för den våldsutsatta vuxna och barn kan ibland vara akut. Kontorstid utreds behovet av stöd från socialtjänsten av en handläggare i hemkommunen. Utanför kontorstid finns det en socialjour som kan nås via 112 vid akuta situationer. I alla kommuner utom en bemannas socialjouren av tjänstemän med socionomexamen. I Härjedalen bemannas socialjouren av tjänstemän på helgerna och av politiker under veckodagar. I Länsstyrelsens lägesbild (2019) så anger kommunerna att det är problematiskt att polisen saknas i kommun/på orten helt eller delvis över dygnet och att det kan göra att socialtjänsten inte åker ut under pågående våld om inte polisen kan följa med. Polisen svarar i enkäten (bilaga 4) att de vill förbättra det jobb som görs när en polis är först på plats. Kommunerna besvarade inte frågan kring vad som kan förbättras kring det stöd de ger kvällar, helger och nätter.

Edwards (2015) skriver att polisen i Jämtland var sju gånger mer benägna att initiera ett säkerhetssamtal med den utsatta än i Västernorrland. Detta resultat understryker förmodligen vikten av att de utsatta i glesbygd i mycket högre grad måste hantera sin situation själva då polisen inte, på grund av till exempel avstånd, kan skydda dem i samma utsträckning som i tätbefolkade centralorter. Det innebär att de utsatta behöver ha en riskhanteringsplan för hur de ska agera när de utsätts för våld och där de inväntar hjälp från polis. Riskhantering av partnervåld är också en svår uppgift att utföra i glesbygdsmiljö. De geografiska avstånden mellan polis och de utsatta kan vara stora, vilket medför långa utryckningstider. Forskning visar att andelen av den mest allvarliga form av mäns våld mot kvinnor och mord, är högre i landsbygdsområden än i storstadsmiljöer. Därför blir samordning av insatser från myndigheter i de små kommunerna mycket viktig och många gånger avgörande för att våldsutsatta personer och eventuellt barn ska upptäckas, ges stöd och skyddas från fortsatt våld (Edwards, 2015).

Behov av stöd kan innebära hjälp att ordna tillfälligt boende. Kvinnojourens akuta tillfälliga boende är en viktig resurs för länets kommuner. I de fall det finns plats samt Kvinnojouren bedömer det lämpligt kan länets kommuner placera kvinnor och barn där, oavsett tid på dygnet (Kvinnojouren, 2019). Under kontorstid har länets kommuner även möjlighet att placera i andra lämpliga boendeanternativ som finns tillgängliga i kommunen eller i övriga Sverige. Ett sådant alternativ är CMV:s jourlägenheter. Kommunerna uppger i enkätsvar (bilaga 2) samt i Länsstyrelsens lägesbild (2019) att det finns behov av fler boendeplatser för våldsutsatta vuxna och barn.

Behovet av tillfälligt boende och flödet från tillfälligt boende till eget boende utreds för närvarande av forskarassistent Elin Ring, FoU Jämt. Rapportskrivaren anser att det är viktigt att i den utredningen samt i efterföljande dialog mellan kommunerna beakta behovet av tillfälligt boende för alla personer, oavsett särskild utsatthet eller ej, samt tillgänglighet över dygnet.

Jämtlands län präglas av glesbygd med stora avstånd. Alla verksamheter som besvarat Länsstyrelsens enkät anger avstånden som den största utmaningen när det kommer till att göra stödet tillgängligt för alla. Polisen har inlett ett arbete för att öka tillgängligheten i glesbygd, bland annat har en husbil införskaffats som är tänkt att användas som en mobil polisstation i länets ytterområden (Länsstyrelsen, 2019). Kvinnojouren skulle vilja kunna vara mer tillgänglig i de perifera delarna av länet. Centrum mot våld arbetar på olika sätt för att insatserna ska nå ut till de som har långt till Östersund.

Ovanstående utmaningar bekräftas i en studie av Strand med flera (2016) vilken visade att det fanns tydliga skillnader mellan de tätbefolkade och glesbefolkade områdena avseende arbetet med att skydda de utsatta. Det finns en grundproblematik där glesbefolkade områden har väldigt begränsade samhällsresurser. Det är för få individer som arbetar med brottsofferfrågor i dessa områden, vilket gör arbetet extra sårbart när allvarliga incidenter inträffar. Enskilda medarbetare får därmed även en potentiellt större betydelse och tydliga rutiner inom organisationer behövs för att hantera detta. Att samverkan fungerar mellan alla aktörer är avgörande för att skydda de utsatta i glesbefolkade områden.

Effektiv brottsbekämpning är en av målsättningarna med den nationella strategin (SOU 2015:55). Åklagarkammaren i Jämtland arbetar för att införa ett bästa arbetssätt för denna ärendetyp och ser till att regelbundet utbilda personalen (Länsstyrelsen, 2019). I enkätsvar (bilaga 4) svarar Åklagaren att 19,4 % av dem som varit misstänkta för ett brott inom området våld i nära relation lagförs. CMV och utredare inom polisen har ett nära samarbete där en av målsättningarna är att det samtalsstöd som CMV kan erbjuda ska underlätta att man orka medverka i en brottsutredning. För brott mot barn så handlades 2017 52 % av ärendena inom 90 dagar (Rädda barnen, 2018).

Polisen svarar i enkätsvar (bilaga 4) att de ser en tendens till att anmälan sker tidigare vilket leder till att antalet anmälningar av misshandel och olaga hot ökar och antalet anmälningar om grov kvinnofridskränkning minskar. Det är något som utmärker sig i förhållande till resultaten i Strand med fleras (2016) studie som visade på att de utsatta i glesbygd anmäler sin partner för partnervåldet efter att det har pågått under väldigt lång tid och när våldet har trappats upp. Brottsrubriceringen blir därför i större utsträckning grov kvinnofridskränkning då de utsatta har samlat flera händelser till en anmälan. Däremot så är det i linje med vad Nationellt centrum för kvinnofrid ser nämligen att anmälningsbenägenheten efter utsatthet för fysiskt våld eller hot om fysiskt våld i vuxenlivet verkar öka. Även för kvinnor som utsatts för sexuellt våld kan en ökning av antalet polisanmälningar skönjas (Nationellt centrum för kvinnofrid, 2014). Rapportskrivaren ställer sig frågan om det är så att det så kallade "Metoo-upproret", medialt och politiskt fokus på frågan gjort att fler kan bli fria från våld.

Åklagarkammaren i Östersund redogör i enkätsvar att de har svårt att rekrytera personal med rätt kompetens och erfarenhet. I IVO:s kartläggning av 14 kommuner i de 4 nordligaste länen framkom att kommuner i många fall, speciellt i mindre kommuner, har svårt att rekrytera och behålla tillräckligt med personal. IVO anger att det kan leda till allvarliga konsekvenser för den enskilda (IVO, 2019).

Övriga effekter

Att genomföra en fokusmånad inom socialtjänsten i sju av åtta kommuner i länet har inneburit, förutom att fler våldsutsatta fångats upp, gynnsamma effekter för verksamheterna. Som gynnsamma effekter kan bland annat nämnas de förberedelser de gjort kring kunskap och rutiner innan genomförandet, att vanan bland handläggare att fråga om våld med hjälp av FRED-kortfrågor har ökat, att behov av förbättringar har identifierats och inte minst en känsla hos verksamheterna att de genomförde fokusmånaden på ett bra sätt (personlig kommunikation 5 april samt 16 april 2019).

Efter avslutad fokusmånad så har tre kommuner infört att de inom vissa enheter frågar på rutin med hjälp av FRED-kortfrågor (personlig kommunikation, 5 april 2019).

Kvinnojouren och CMV upplevde en ökad inströmning av personer som sökte stöd i anslutning till fokusmånaden. Ökningen kan ha flera orsaker, där fokusmånaden kan vara en (personlig kommunikation, 16 april 2019).

Förslag framåt

Rapportsskrivararens förslag framåt (utan inbördes rangordning);

Omfattning

Att arbeta för att verksamhetssystemen inom socialtjänsterna kan visa statistik för antal barn som bevittnat/varit utsatta för våld i nära relation respektive hedersrelaterat våld och förtryck.

Att arbeta för att verksamhetssystemen inom socialtjänsterna kan visa statistik för antal vuxna som varit utsatta för våld i nära relation respektive hedersrelaterat våld och förtryck.

Stöd och hjälp till dem som utsätts för våld i nära relation i Jämtlands län

Årligen genomföra en fokusmånad, med start i mars 2020, där samtliga socialsekreterare/handläggare som möter vuxna inom Individ-och familjeomsorg, Äldreomsorg och LSS medverkar. Att inför fokusmånaden 2020 säkerställa att kunskap och rutiner finns i verksamheterna.

Att stärka arbetet med att fråga föräldrar och barn om barn har utsatts för eller bevittnat våld behöver.

Att fortsätta arbetet med att förbättra upptäckten av våld inom hälso-och sjukvården.

Att arbeta för att verksamhetssystemen inom socialtjänsten kan visa statistik för antal ärenden där en standardiserad bedömningsmetod har använts i samband med att våldet utreds.

Att alla ärenden med våld i nära relationer inom socialtjänsten ska följas upp systematiskt i syfte att veta hur klienterna upplever stödet för att i sin tur kunna jobba med ständiga förbättringar av verksamheten.

Att fortsätta kompetensutveckla personal inom Socialtjänsten för att säkra nödvändig kunskap om våld.

Dialog mellan verksamheterna med betoning på skydd i den akuta situationen. Rutiner för att säkra stöd för våldsutsatta i den akuta situationen, oavsett plats i Jämtlands län samt personen/personernas unika livssituation. Använda utredningen kring tillgång till och utformningen av tillfälligt boende för våldsutsatta, E Rings utredningsuppdrag, som en utgångspunkt.

Att operativ samverkan i enskilda ärenden förbättras.

Att en dialog mellan kommunerna och region Jämtland Härjedalen initieras för att prata om stöd till våldsutsatta vuxna. Bland annat för att få vetskap om vad varje part erbjuder och för att tydliggöra kontaktvägar mellan kommuner och region Jämtland Härjedalen.

Att undersöka hur stödet till personer utsatta för heder bör utformas.

Övrigt

Att kartläggningen används som ett led i den egna verksamhetens planering framåt.

Att kartläggningen används som en gemensam utgångspunkt i dialog mellan verksamheter vad gäller planering framåt.

6.Referenser

- Allmänna barnhuset (2019). Kognitiv Integrerad Behandling vid Barnmisshandel. Hämtad 10 juli, 2019, från Allmänna barnhuset, <http://www.allmannabarnhuset.se/temaomraden/projekt/kibb/>
- Berglund, A., Häger Glenngård, A., & Steen Carlsson, K. (2011). Ekonomiska konsekvenser av mäns våld mot kvinnor. Uppsala: Nationellt centrum för kvinnofrid
- Brottsförebyggande rådet. (2009) Våld mot kvinnor och män i nära relationer- Våldets karaktär och offrens erfarenheter av kontakter med rättsväsendet.
- Brottsförebyggande rådet. (2014). Rapport 2014:8 Brott i nära relationer- En nationell kartläggning.
- Edwards, K. M (2015) Intimate Partner Violence and the Rural-Urban—Suburban Divide: Myth or Reality. Trauma Violence Abuse. Jul;16(3):359–73. doi: 10.1177/1524838014557289. Epub 2014 Dec 4
- Jernbro, C., & Janson, S,. (2017) VÅLD MOT BARN 2016 En nationell kartläggning. Stockholm: Stiftelsen Allmänna Barnhuset
- Ghadimi, M & Gunnarsson, S (2019) Ung 018- En kartläggning av hedersrelaterat våld och förtryck bland unga i Uppsala. Uppsala: TRIS
- Hedersförtryck (2019) Ärenden i Sverige. Hämtad 9 juli, 2019, från Hedersförtryck, <http://www.hedersfortryck.se/hedersfortryck/aktenskapstvang-och-barnaktenskap/arenden-i-sverige/>
- IVO (2019). Granskning av kommuners arbete med våld i nära relationer 2018.
- Länsstyrelsen beslut 2019-02-25 Återrapportering av uppdrag 62 enligt Länsstyrelsernas RB 2018 Förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor
- Kolada (2019). Jämföraren: Öppna jämförelser- Våld i nära relationer. Hämtad 10 juli, 2019, från Kolada, https://www.kolada.se/?_p=jamforelse&unit_id=16794&tab_id=86760
- Kvinnojouren- en fristad i Ingemansland (2018) Verksamhetsberättelse 2017.
- Kvinnojouren- en fristad i Ingemansland (2019) Verksamhetsberättelse 2018.
- Länsstyrelsen Skåne (2018) Intersektionella perspektiv på våld i nära relationer
- Migrationsverket (2016). Är du gift? Utredning av handläggning av barn som är gifta när de söker skydd i Sverige.
- Nationellt centrum för kvinnofrid (2014) Våld och hälsa- en befolkningsundersökning om kvinnors och mäns våldsutsatthet samt kopplingen till hälsa. Uppsala: Nationellt centrum för kvinnofrid
- Nationellt centrum för kvinnofrid (2018) Våld mot hbtq-personer – en kunskaps- och forskningsöversikt. Från <http://nck.uu.se/kunskapsbanken/sokresultat-kunskapsbanken/?id=1541&librisId=&swepubId=>
- Nationellt centrum för kvinnofrid (2019a). Våld i nära relationer. Hämtad 4 juli, 2019, från Nationellt centrum för Kvinnofrid, <http://www.nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/vald-i-nara-relationer/vald-i-nara-relationer/>
- Nationellt centrum för kvinnofrid (2019b). Hedersrelaterat våld och förtryck. Hämtad 4 juli, 2019, från Nationellt centrum för kvinnofrid, <http://www.nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/hedersrelaterat-vald-och-fortryck/hedersrelaterat-vald-och-fortryck/>
- Nationellt centrum för kvinnofrid (2019c). Definition av våld samt våldets omfattning. Hämtad 18 juli, 2019, från Webbkursen om våld, <https://webbkursomvald.se/?lesson=kapitel-1-definition-av-vald-samt-valdets-omfattning&p=2841&c=2847>

Polisen (2019a) Brotts i nära relationer-fakta om. Hämtad 5 juli, 2019, från Polisen, <https://polisen.se/lagar-och-regler/lagar-och-fakta-om-brott/brott-i-nara-relationer/>

Polisen (2019b) Brotts i nära relationer- polisens arbete. Hämtad 5 juli, 2019, från Polisen, <https://polisen.se/om-polisen/polisens-arbete/brott-i-nara-relationer/>

Polisen (2019c) Hedersrelaterade brott-fakta om. Hämtad 9 juli, 2019, från Polisen, <https://polisen.se/lagar-och-regler/lagar-och-fakta-om-brott/brott-i-nara-relationer/hedersrelaterade-brott/>

Riksdagens kommittédirektiv 2016:99. Ett stärkt barnrättsperspektiv för barn i skyddat boende. Från <https://www.regeringen.se/4ad8fe/contentassets/d753491f837743c9bf205c79e6b5602d/ett-starkt-barn-rattsperspektiv-for-barn-i-skyddat-boende.pdf>

Rädda barnen (2018) Brotts mot barn 2016-2017. Från https://resourcecentre.savethechildren.net/node/14312/pdf/rb_rapport_brottmotbarn_2018.pdf

SFS 1982:316. Lag med förbud mot könsstympning av kvinnor. Stockholm: Socialdepartementet

SFS 1984:387. Polislag. Stockholm: Justitiedepartementet L4

SFS 1985:125. Tandvårdslag. Stockholm: Socialdepartementet

SFS 2001:453. Socialtjänstlagen. Stockholm: Socialstyrelsen

SFS 2005:225. Lag om rättsintyg i anledning av brott. Stockholm: Justitiedepartementet Å

SFS 2014:821. Patientlagen. Stockholm: Socialdepartementet

SFS 2017:30. Hälso- och sjukvårdslagen. Stockholm: Socialdepartementet

Skr 2007/08:39. Handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer. Från <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/skrivelse/2007/11/skr.-20070839/>

Socialstyrelsen (2006) Kostnader för våld mot kvinnor- En samhällsekonomisk analys.

Socialstyrelsen (2014a) Att vilja se, vilja veta och att våga fråga: vägledning för att öka förutsättningarna att upptäcka våldutsatthet. Från <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/vagledning/2014-10-30.pdf>

Socialstyrelsen (2014b) Anmäla oro för barn Stöd för anmälningsskyldiga och andra anmälare. Från <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/kunskapsstod/2014-6-5.pdf>

Socialstyrelsen (2015). Flickor och kvinnor i Sverige som kan ha varit utsatta för könsstympning En uppskattning av antalet. Från <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2015-1-32.pdf>

Socialstyrelsen (2016). Våld- Handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer. Från <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/handboker/2016-6-37.pdf>

Socialstyrelsen (2018) Frågor om våld – En kartläggning av hur socialtjänsten och hälso- och sjukvården frågar om våldutsatthet och våldsutövande samt användning av bedömningsmetoder. Från <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2018-3-28.pdf>

Socialstyrelsen (2019a). Ett liv utan våld och förtryck Slutredovisning av uppdraget att genomföra en nationell kartläggning av hedersrelaterat våld och förtryck. <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2019-3-17.pdf>

Socialstyrelsen (2019b) Barn som kommer till Sverige och uppges vara gifta- Vägledning för socialtjänsten. Från <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/vagledning/2019-2-3.pdf>

Socialstyrelsen (2019c). Trappanmodellen. Hämtad 10 juli, 2019, från Socialstyrelsen, <https://www.socialstyrelsen.se/utveckla-verksamhet/evidensbaserad-praktik/metodguiden/trappanmodellen/>

SOSFS 2014:4. Våld i nära relationer. Stockholm: Socialstyrelsen.

SOU 2001:72. Barnmisshandel - Att förebygga och åtgärda: Slutbetänkande av kommittén mot barnmisshandel. Från <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2001/08/sou-200172/>

SOU 2014:49. Våld i nära relationer – en folkhälsofråga: Förslag för ett effektivare arbete. Från <https://www.regeringen.se/49bb84/contentassets/9d9b0adf4a844a77836ffa9ca6b466df/vald-i-nara-relationer---en-folkhalsofraga-forslag-for-ett-effektivare-arbete-del-1-av-2-sou-201449>

SOU 2015:55. Nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck. Från https://www.regeringen.se/49c72e/contentassets/738becd6961e4a3d8d986c00b8c8bc9e/nationell-strategi-mot-mans-vald-mot-kvinnor-och-hedersrelaterat-vald-och-fortryck-sou_2015_55.pdf

Strand, S., Petersson, J., Fröberg, S., & Storey, J. (2016). Polisens arbete med riskbedömning och riskhantering för partnervåldsrelaterad brottslighet. Implementering och utvärdering av införandet av strukturerade riskbedömningar för partnervåldsrelaterad brottslighet som en arbetsmetod vid polismyndigheterna i Västernorrland och Jämtland under perioden 2011-2014. Brottsoffermyndigheten, Umeå.

Strid, S., Enelo, J-M., Cinthio, H., & Baianstovu, R. (2018) Det hedersrelaterade våldets och förtryckets uttryck och samhällets utmaningar- En kartläggning i Göteborg, Malmö och Stockholm 2017-2018. Örebro Universitet

Tillsammans mot våld (2019) Kvinnojouren- en fristad i ingenmansland. Hämtad 5 juli, 2019, Tillsammans mot våld, <http://www.tillsammansmotvald.se/bli-fri/kvinnojouren/>

Ungdomsstyrelsen (2009:5) Gift mot sin vilja. Från https://www.mucf.se/sites/default/files/publikationer_uploads/gift-mot-sin-vilja.pdf

Utväg Skaraborg (2019). Kvinnogrupp. Hämtad 10 juli, 2019, från Utväg Skaraborg, <https://www.utvag.se/utbildningar/Manualutbildningar/kvinnogrupp/>

World Health Organization. (2002). World report on violence and health. Från https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/42495/9241545615_eng.pdf;jsessionid=A97F4F46DA6FC5C68C80A5C2E-AB0CB38?sequence=1

Åkesson, E., Darj, F., Malmberg, L., & Ravanbakhsh, N. (2018). Intersektionella perspektiv på våld i nära relationer. Skåne: Länsstyrelsen Skåne

Åklagarmyndigheten (2019) Uppdrag och mål. Hämtad 5 juli, 2019, Åklagarmyndigheten, <https://www.aklagare.se/om-oss/uppdrag-och-mal/>

Östersunds kommuns socialtjänst (2019). Hem för vård eller boende: Ankaret i Östersund. Hämtad 10 juli, 2019, från Östersunds kommun, <https://www.ostersund.se/omsorg-och-hjalp/familj-barn-och-ungdom/hem-for-var-d-eller-boende-hvb.html>

Bilagor

Våldsutsatthet del 1

Våld i en nära relation kan drabba alla oavsett ålder, kön, nationalitet och funktionsvariation. Mäns våld mot kvinnor är ett samhällsproblem som orsaker ett stort lidande för de kvinnor/tjejer som blir utsatta. I denna korta enkät är vi nyfikna på hur er kommuns socialtjänst uppskattar att de klienter som får frågan i mars kommer att svara kring sin våldsutsatthet. Efter den 31:a mars kommer er kommun att själva kunna se hur stor andel av de som fått frågorna kring våldsutsatthet som varit/är utsatta. Enkäten är möjlig att besvara till och med 190301. Frågor kring enkäten besvaras av: Liselott Åsberg 063-14 32 66 eller liselott.asberg@ostersund.se

Obligatoriskt

1. Vilken kommun avser svaren som ni lämnar?

- ☐ Östersund
- ☐ Krokom
- ☐ Bräcke
- ☐ Berg
- ☐ Åre
- ☐ Strömsund
- ☐ Härjedalen
- ☐ Ragunda

2. Hur stor andel uppskattar ni kommer att svara att de varit utsatta för någon form av våld under sin livstid? Svaret anges i procent

Våldsutsatthet del 2

Våld i en nära relation kan drabba alla oavsett ålder, kön, nationalitet och funktionsvariation. Mäns våld mot kvinnor är ett samhällsproblem som orsaker ett stort lidande för de kvinnor/tjejer som blir utsatta. I enkäten är det viktigt att svaren anges utifrån att en våldsutsatt person kan ha behov av insatser som passar för just hens förutsättningar (bland annat utifrån kön, ålder, funktionsvariation, missbruk) Notera att vissa frågor ska besvaras med könsuppdelad statistik samt totalt antal. Enkäten är möjlig att besvara till och med 190408. Frågor kring enkäten besvaras av: Liselott Åsberg 063-14 32 66 eller liselott.asberg@ostersund.se

Obligatoriskt

1.För vilken kommun lämnar ni svar?

- ☐ Östersund
- ☐ Krokom
- ☐ Bräcke
- ☐ Berg
- ☐ Åre
- ☐ Strömsund
- ☐ Härjedalen
- ☐ Ragunda

2.BARN: Hur många aktuella barnavårdsärenden hade ni under mars månad 2019?

3.Hur många aktualiseringar med koppling till att bevittna/själva vara utsatt för våld i en nära relation hade ni för barn 0-17 år totalt, samt uppdelat på flickor och pojkar.

20182018

4.I hur många av aktualiseringarna 2018 (se svar fråga 3) som hade koppling till bevittna/själva vara utsatt för våld i en nära relation uppskattar ni att det handlar om utsatthet för hedersrelaterat våld och förtryck? Ange svaret i procent.

5.Hur många aktualiseringar med koppling till att bevittna/själva vara utsatt för våld i en nära relation hade ni för barn 0-17 år totalt, samt uppdelat på flickor och pojkar.

2017

6.Hur många aktualiseringar med koppling till att bevittna/själva utsatt för våld i en nära relation hade ni för barn 0-17 år totalt, samt uppdelat på flickor och pojkar.

2016

7.Beskriv vilka insatser er kommun kan erbjuda till barn som upplevt våld i en nära relation. (insatser i egen regi) Beskriv även insatser under kvällar/nätter och helger.

8.Vad kan förbättras i det stöd/behandling ni ger till barn? Beskriv även utifrån det skydd och stöd som kan erbjudas kvällar, nätter och helger. Det kan handla om barn med särskilda behov, utifrån avstånd, tillgänglighet etc.

9.VUXNA: Hur många har fått svara på FREDÅ-kortfrågor under mars månad? Svar anges i antal personer.

10.Hur många har INTE fått svara på FREDÅ-kortfrågor under mars månad? Svar anges i antal personer.

11.Hur många vuxna har det under 2018 inletts en utredning på utifrån att de varit utsatta för våld i nära relation? Svar anges i antal personer totalt samt uppdelat på kvinnor respektive män.

2018

12.I Hur många av utredningarna 2018 som avser våldsutsatta vuxna uppskattar ni att det handlar om hedersrelaterat våld och förtryck? Svar anges i procent.

13.Hur många vuxna har det under 2017 inletts en utredning på utifrån att de varit utsatta för våld i nära relation? Svar anges i antal personer totalt samt uppdelat på kvinnor respektive män.

2017

14.Hur många vuxna har det under 2016 inletts en utredning på utifrån att de varit utsatta för våld i nära relation? Svar anges i antal personer totalt samt uppdelat på kvinnor respektive män.

2016

15.Beskriv vilka insatser ni kan erbjuda till vuxna som varit utsatt för våld i en nära relation. (insatser i egen regi) Beskriv även insatser under kvällar/nätter och helger.

16.Vad kan förbättras i det stöd/behandling ni ger till vuxna? Beskriv även utifrån det skydd och stöd som kan erbjudas kvällar, nätter och helger. Det kan handla om klienter som har särskilda behov, avstånd, tillgänglighet etc.

Verksamhetsenkät Region JH

Våld i en nära relation kan drabba alla oavsett ålder, kön, nationalitet och funktionsvariation. Mäns våld mot kvinnor är ett samhällsproblem som orsaker ett stort lidande för de kvinnor/tjejer som blir utsatta. Ungefär tio procent av alla barn har upplevt våld i hemmet någon gång och dessa barn riskerar att få en rad olika symtom på grund av det. I syfte att få en bild över omfattningen av problematiken och samhällets insatser till målgruppen så genomförs nu en kartläggning i Jämtlands län. Era svar är viktiga för att kartläggningen ska kunna ge en så heltäckande bild som möjligt. I enkäten är det viktigt att svaren anges utifrån att en våldsutsatt person kan ha behov av insatser som passar för just hens förutsättningar (bland annat utifrån kön, ålder, funktionsvariation, missbruk) Vi behöver era svar senast 18:e mars. Frågor kring enkäten besvaras av: Liselott Åsberg 063-14 32 66 eller liselott.asberg@ostersund.se

1. Vilken form av behandling för VUXNA som varit utsatta för våld i en nära relation kan Region JH erbjuda?

2. Hur ser ni att resurserna för VUXNA svarar mot det behov som finns?

3. Vilken form av behandling för BARN som upplevt våld i en nära relation kan Region JH erbjuda?

4. Hur ser ni att resurserna för BARN svarar mot det behov som finns?

5. Hur många anmälningar om misstänkt oro för barn skickade RegionJh till socialtjänsten i Jämtlands län?

6. Hur många polisanmälningar om brott mot barn anmälades 2018 till polisen?

7. Vad kan förbättras/utvecklas i det stöd/behandling ni erbjuder? Besvara frågan både utifrån vuxna samt barn.

8.Vad skulle behövas för att skapa det ni ser behöver förbättras? Besvara frågan både utifrån vuxna samt barn.

Verksamhetsenkät Åklagarkammaren i Jämtland/Härjedalen och Polisen polisområde Jämtland

Svaren ska avse år 2018.

1.Hur många polisanmälningar med brottsrubriceringar inom området våld i nära relation gjordes under år 2018?

2.Ange andel polisanmälda brott som gäller våld i nära relation som lämnas vidare till åklagare. (svar anges i procent)

3.Hur stor andel av de polisanmälda brott som avses i fråga 2, går vidare till åtal? (svar anges i procent)

4.Ange antal ärenden redovisade till åklagare för vuxna personer utsatta för grov kvinnofridskränkning. (uppdelat på kön om det är möjligt)

5.Ange antal ärenden redovisade till åklagare för vuxna personer utsatta för grov fridskränkning. (uppdelat på kön om det är möjligt)

6.Ange antal ärenden redovisade till åklagare för vuxna personer utsatta för misshandel inkl grov i nära relation, inomhus. (uppdelat på kön om det är möjligt)

7.Ange antal ärenden redovisade till åklagare för vuxna personer utsatta för våldtäkt inkl grov. (uppdelat på kön om det är möjligt)

8.Ange antal ärenden redovisade till åklagare för vuxna personer utsatta för tvångsäktenskap och äktenskapstvång/vilseledande till tvångsäktenskapsresa. (uppdelat på kön om det är möjligt)

9.Ange antal ärenden redovisade till åklagare för vuxna personer utsatta för könsstympning. (uppdelat på kön om det är möjligt)

10. Ange antal ärenden redovisade till åklagare för BARN utsatta för grov fridskränkning. (uppdelat på kön om det är möjligt)

11. Ange antal ärenden redovisade till åklagare för BARN utsatta för misshandel inomhus, bekant. (uppdelat på kön om det är möjligt)

12. Ange antal ärenden redovisade till åklagare för BARN utsatta för våldtäkt inkl grov, inomhus. (uppdelat på kön om det är möjligt)

13. Ange antal ärenden redovisade till åklagare för BARN utsatta för sexuellt utnyttjande och övergrepp. (uppdelat på kön om det är möjligt)

14. I de anmälningar ni får in från personer som utsatts för brott i nära relation, hur vanligt skulle ni säga att det var att de personerna har varit utsatt för:

	I mycket låg utsträckning	I låg utsträckning	I hög utsträckning	I mycket hög utsträckning	Vet ej/har inga uppfattningar
Fysiskt våld	☐	☐	☐	☐	☐
Psyiskt våld	☐	☐	☐	☐	☐
Sexuellt våld	☐	☐	☐	☐	☐
Försummelse	☐	☐	☐	☐	☐
Ekonomiskt/materiellt våld	☐	☐	☐	☐	☐
Funktionshinder-relaterat våld	☐	☐	☐	☐	☐
Hedersrelaterat våld	☐	☐	☐	☐	☐

15. Vilka olika former av riskbedömningar använder ni er av?

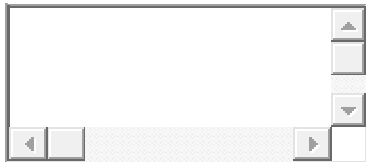
16. Ange hur många riskbedömningar som gjorts enligt varje riskbedömningsinstrument.

17. Vad skulle ni vilja utveckla/förbättra (om det var möjligt)?

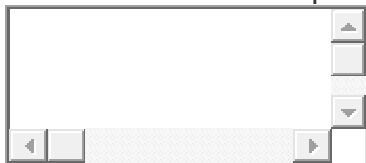
18.Hur tycker ni att era resurser svarar mot de behov som finns?

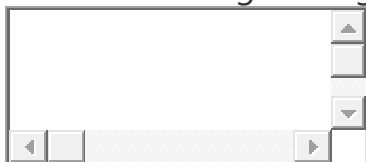
19.Beskriv de trender ni kan se för brott i nära relationer.

20.Finns det andra trender ni kan se som skulle kunna påverka förekomsten av brott i nära relation på sikt?

21.Finns det något övrigt ni vill kommentera?

Skicka

Verksamhetsenkät Kvinnojouren

I syfte att kartlägga omfattningen av våldsutsatta vuxna och barn samt vilka insatser de kan få av samhället genomförs nu en kartläggning i Jämtlands län. Era svar är viktiga för att kartläggningen ska kunna ge en så heltäckande bild som möjligt. Vi behöver era svar senast 18:e mars. Frågor kring enkäten besvaras av: Liselott Åsberg 063-14 32 66 eller liselott.asberg@ostersund.se

1. Av de kvinnor ni möter; i hur stor omfattning har de varit utsatta för:

	I mycket stor omfattning	I stor omfattning	I liten omfattning	I mycket liten omfattning	Ve ej/osä
Fysiskt våld	☐	☐	☐	☐	☐
Psykiskt våld	☐	☐	☐	☐	☐
Sexuellt våld	☐	☐	☐	☐	☐
Försummelse	☐	☐	☐	☐	☐
Ekonomiskt/Materiellt	☐	☐	☐	☐	☐
Funktionshinder-relaterat våld	☐	☐	☐	☐	☐
Hedersrelaterat våld och förtryck	☐	☐	☐	☐	☐

2. Beskriv vilka olika former av stöd ni kan ge till VUXNA som varit utsatta för våld i en nära relation.

3. Beskriv vilka olika former av stöd ni kan ge till BARN som upplevt våld i nära relationer.

4. Om det var möjligt- vad skulle ni då förbättra/utveckla i det stöd ni erbjuder?

5.Vad skulle behövas för att skapa det ni ser behöver förbättras/utvecklas i er verksamhet?

A rectangular text input field with a thin border. On the right side, there is a vertical scroll bar with a small upward-pointing triangle at the top and a downward-pointing triangle at the bottom. The bottom of the field has a horizontal scroll bar with a left-pointing triangle and a right-pointing triangle.

6.Är det någon speciell grupp av utsatta som ni upplever faller mellan stolarna/som har svårt att få lämpliga insatser från er eller andra verksamheter?

A rectangular text input field with a thin border. On the right side, there is a vertical scroll bar with a small upward-pointing triangle at the top and a downward-pointing triangle at the bottom. The bottom of the field has a horizontal scroll bar with a left-pointing triangle and a right-pointing triangle.

Till dig som ska fråga: Berätta att vi ställer frågan till alla som har kontakt med socialtjänsten under mars månad. Det beror på att vi vet om att det är vanligt att ha erfarenheter av våld och att det finns stöd att få om man behöver. Barn som upplevt våld i familjen kan behöva skydd från fortsatt våld och stöd för att bearbeta sina upplevelser. Informera om att du har anmälningsplikt om det är så att något framkommer i samtalet som gör att du misstänker att ett barn far illa, enligt 14 kap. 1 § SoL.

FREDA-kortfrågor

Många människor utsätts för våld och övergrepp i hemmet eller på andra platser och i den situationen har man rätt att få hjälp och stöd. Våldet kan vara fysiskt, att bli knuffad, slagen, sparkad och så vidare. Det kan också vara psykiskt, att man kränks, trakasseras, hotas, får saker förstörda eller att någon annan tar kontroll över ekonomin. Ibland uppstår tvång och våld i sexuella relationer.

Vi vill be dig att svara på tre frågor om din situation (1, 2, 3). Det ber vi också andra som kommer till oss att göra. Om du har någon funktionsnedsättning frågar vi särskilt kring den (4, 5).

	Under senaste året?	Tidigare i livet?	Är du nu rädd för den/de personerna?	Har du nu kontakt med den/de personerna?
1. Har du blivit utsatt för någon form av fysiskt övergrepp av någon (t.ex. knuffad, slagen, sparkad, eller annat)? NEJ ☐ JA ☐	Om JA, av vem/vilka	Om JA, av vem/vilka	NEJ ☐ JA ☐	NEJ ☐ JA ☐
2. Har du blivit utsatt för någon form av psykiskt övergrepp (t.ex. kränkt, trakasserad, kontrollerad, hotad, fått saker förstörda, ej fått kontrollera ekonomi eller annat)? NEJ ☐ JA ☐	Om JA, av vem/vilka?	Om JA, av vem/vilka?	NEJ ☐ JA ☐	NEJ ☐ JA ☐
3. Har du blivit utsatt för någon form av sexuellt tvång? NEJ ☐ JA ☐	Om JA, av vem/vilka?	Om JA, av vem/vilka?	NEJ ☐ JA ☐	NEJ ☐ JA ☐
4. Har du hindrats från att använda rullstol, käpp eller annat hjälpmedel? NEJ ☐ JA ☐	Om JA, av vem/vilka	Om JA, av vem/vilka	NEJ ☐ JA ☐	NEJ ☐ JA ☐
5. Har du vägrats hjälp med att ta din medicin, komma till badrummet, komma upp ur sängen, klä dig eller få mat/dryck? NEJ ☐ JA ☐	Om JA, av vem/vilka	Om JA, av vem/vilka	NEJ ☐ JA ☐	NEJ ☐ JA ☐

Om du har hemmavarande barn under 18 år:

Har barnet/barnen vid övergrepp sett, hört eller märkt våldet?

☐ Nej ☐ Ja, vid enstaka tillfälle ☐ Ja, vid upprepade tillfällen

Oavsett övergrepp mellan vuxna, har barnet/barnen själva varit utsatta för våld?

☐ Nej ☐ Ja, vid enstaka tillfälle ☐ Ja, vid upprepade tillfällen

☐ samtycker till att uppgifterna används avidentifierat och konfidentiellt till en kartläggning kring våld i nära relation i Jämtlands län.

Vi frågar alla

I mars frågar vi alla över 18 som besöker oss om deras erfarenheter av våld.

Socialtjänsten kan erbjuda skydd och stöd till den som har behov av det utifrån att man är eller har varit utsatt för våld.

**Centrum
Mot Våld**
i nära relationer
i Jämtlands län

Instruktioner till: Att fråga om våldsutsatthet 1-31/3 2019

IFO-chef i varje kommun är mottagare av frågeformulären. Hen är ansvarig för att

Besvara de två frågeformulären (del 1 och del 2).

Del 1 (senast 28/2)-

<https://forms.office.com/Pages/ResponsePage.aspx?id=d0skp5zdk0meMIIH5uiMprIZ4Q90s6NDgsSaMbl9niNUOEZCWE1ISkjTS01CVTRGWFIWMkUxUkQ1MS4u>

Del 2 (senast 8/4)-

<https://forms.office.com/Pages/ResponsePage.aspx?id=d0skp5zdk0meMIIH5uiMprIZ4Q90s6NDgsSaMbl9niNUMloxMU41UFJZVThWTVNIMjI3S1dIRFo5NS4u>

Utse den som ska samla in alla kopior på FREDa-kortfrågor samt samla in uppgifter på hur många som inte fått frågorna (men som skulle fått dem).

Utse vem som sätter upp affischen om Fokusmånaden i väntrummet.

Utse vem som fyller i de statistikuppgifter som ska rapporteras i frågeformulär (del 2).

Varje handläggare fyller i svaren på FREDa-frågorna direkt på pappret som sedan kopieras och lämnas till utsedd person. OM en handläggare av någon anledning inte ställer FREDa-kortfrågor till en klient behöver hen meddela samma person detta för att hen ska kunna sammanställa det totala antalet klienter som inte fått frågorna.

Samtliga ifyllda Fredakortfrågor-papper skickas i ett kuvert till CMV senast den 8 april till:

Liselott Åsberg
Centrum mot våld
Östersunds kommun
831 82 Östersund

Guide till förberedelser

Att ställa frågan

Vilka ska tillfrågas?

Alla som fyllt 18 år och som besöker en socialsekreterare under perioden 1-31:a mars 2019. Om en klient har flera olika ärenden frågar varje handläggare Freda-kortfrågor. Det kan medföra att varje person får frågorna vid fler än ett tillfälle. Uppger personen att man redan fått frågan under mars månad så behöver inte frågorna ställas igen. Varje handläggare ansvarar för att fråga om samtycke till att uppgifterna används oidentifierat och konfidentiellt till en kartläggning kring våld i nära relationer i Jämtlands län.

När ska frågan ställas? I samband med ett besök hos en socialsekreterare på Individ och familjeomsorgen under mars månad. Biståndsbedömare och LSS handläggare omfattas inte av fokusmånaden.

Hur ska frågan ställas

-Frågorna ställs i intervjuform.

-Det är viktigt att ställa frågor om våldserfarenhet i enrum.

-Med respekt, lyhördhet och förståelse. Vanligt att den våldsutsatte är rädd för sin och eventuella barns säkerhet och orolig för att inte bli trodd. Vanligt att känna skam och skuld över våldssituationen. Av stor vikt att inte lägga någon värdering i det personen berättar.

-Beräkna tid för att ställa frågorna och ta emot svaret redan när ni bokar träffen.

-Vid behov av tolk- använd professionell telefontolk som är neutral.

-Använd exempel på olika former av fysiskt, psykiskt och sexuellt våld. Det är vanligt att man inte ser sig som våldsutsatt.

-Berätta att vi ställer frågan till alla som har kontakt med socialtjänsten under mars månad. Det beror på att vi vet om att det är vanligt att ha erfarenheter av våld och att det finns stöd att få om man behöver. Barn som upplevt våld i familjen kan behöva skydd från fortsatt våld och stöd för att bearbeta sina upplevelser. Informera om att du har anmälningsplikt om det är så att något framkommer i samtalet som gör att du misstänker att ett barn far illa, enligt 14 kap. 1 § SoL. Bekräfta allvaret i att vara/ha varit utsatt för våld.

Hur kan man öka tryggheten i att fråga om våldsutsatthet;

Förbättra de grundläggande kunskaperna av våld i nära relation genom att göra Webbkursen om våld individuellt genom att skapa ett konto. <http://webbkursomvald.se/>

Titta på en kort film (6-7 min) om att ställa frågan om våld inom socialtjänsten. Lämpligen i samband med ett APT där ni samtidigt kan prata om ert tillvägagångssätt.

<http://www.nck.uu.se/kunskapsbanken/webbstod-for-kommuner/att-arbeta-med-valdsutsatta/filmer-om-att-stalla-fragan-om-vald-inom-socialtjansten/>.

Gå igenom era rutiner för våld i nära relation

Att hantera svaret

Kommunens rutiner för ärenden med våld i nära relation/utredning av barn som far illa ska tillämpas.

Som stöd kan Socialstyrelsens handbok "Våld- handbok om socialtjänstens och hälso-och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer" användas.

En viktig förberedelse är att skapa förutsättningar till att alla handläggare känner till rutinerna och vilka insatser som finns att tillgå. Det kan vara svårt för klienten att veta om vilken typ av stöd man kan få och därför kan man behöva berätta lite kort om det.

Vad gäller?

Om ett barn misstänks ha blivit utsatt för våld eller bevittnat våld av eller mot en närstående ska nämnden utan dröjsmål inleda en utredning (6 kap 1§ SOSFS 2014:4). Om en handläggare under samtalet där frågor om våld ställs uppmärksammar att ett barn kan ha varit utsatt eller bevittnat våld ska genast göra en orosanmälan och lämna till de som utreder barnavårdsärenden.

Om klienten har en gemensam personakt med andra i en familj där det finns misstanke om att det förekommer våld bör akten delas så att uppgifter om var och en i familjen dokumenteras åtskilt (SOSFS 2014: 4 kap 2 §).

En person som varit utsatt för våld har rätt att få sina behov utredda, att erbjudas insatser till stöd och hjälp. Om det inte är uppenbart att den enskilde enbart efterfrågar information, ska förfrågan hanteras som en ansökan om stöd och hjälp och en utredning enligt 11 kap. 1 § SoL inledas. Enligt SOSFS 7 kap. 1 § SOSFS 2014:4 ska våldsutsatta personer erbjudas insatser akut och på kort och lång sikt. Om klienten vill, boka in en uppföljande träff med samma handläggare eller med en kollega för att fortsätta samtalet kring våld och för att göra en riskbedömning.

Dokumentation

Om den våldsutsatta vill ha stöd utifrån sina erfarenheter av våld så öppnas ett eget ärende för hen där all dokumentation förs.

Vad finns det för stöd?

Insatser till vuxna och barn i vissa fall (SOSFS 2014:4)

Socialnämnden Bör kunna erbjuda;

- Information och råd
 - stödsamtal
 - hjälp att ordna stadigvarande boende
 - stöd i föräldraskap
 - förmedling av kontakt med frivilligorganisationer och andra aktörer
- hjälp vid kontakt med hälso-och sjukvården och andra myndigheter tex Polisen och Skatteverket.

Att utreda en ansökan om ekonomiskt bistånd. Bör ha beredskap att handlägga ett ärende akut om det gäller en våldsutsatt person. Våld eller andra övergrepp av eller mot närstående bör beaktas i bedömningen av den enskildas rätt till ekonomiskt bistånd (SOSFS 2013:1)

Vid behov ska socialnämnden kunna erbjuda lämpligt tillfälligt boende som motsvarar den våldsutsattes behov av skydd med utgångspunkt i utredningen och riskbedömningen.

Insatser till barn (SOSFS 2014:4)

Ska erbjudas insatser med utgångspunkt i dess olika behov av skydd, råd och stöd samt vård och behandling. Bör även kunna erbjuda barnets föräldrar och andra till barnet närstående råd och stöd med utgångspunkt i barnets behov.

Regionalt

Centrum mot våld 0200-120 145
centrummotvald@ostersund.se
trappan@ostersund.se

Polisen 114 14
Sjukvårdsupplysningen 1177
Kvinnojouren 063-13 25 00
Brottsofferjouren 063-51 24 00

Nationellt

Kvinnofridslinjen 020-50 50 50
RFSL brottsofferjour boj@rfsi.se
tel. 020-34 13 16
Terrafem 020- 52 10 10
Bris 116 11

